

İSLÂM'DA İNSÂNÎ İLİŞKİLER*

Eüzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

*El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn... Kemâ
yenbağî li-celâli vechihî ve li-azîmi sultânih...
Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ hayri halkihî
seyyidinâ ve senedinâ ve tâci ruusinâ ve
üsvetüne'lhaseneti muhammedini'l-mustafâ...*

Muhterem kardeşlerim!..

Konuşmayı takip etmek üzere teşrif ettiğiniz için hepinize teşekkür ederim. Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun...

Allah'a hamd ü senâlar olsun. Rasûlüne salât ü selâm ederiz. Allah bizi sevdiği kullarından eylesin... Peygamber Efendimiz'in şefaatine nail eylesin...

a. İnsânî ilişkiler

İnsânî ilişkiler sözleri çok geniş bir alanı kaplıyor. Yâni insanın insanla olan bütün ilişkileri, bu sözlerin içine giriyor, içeriğine, muhtevâsına dahil oluyor.

İnsânî ilişkiler insanın doğduğu aile ortamından başlıyor. Kendisinin anne ve babasıyla ilişkileri, anne ve babanın birbirleriyle ilişkileri ve çocuklarıyla ilişkileri, kardeşlerin birbirleriyle ilişkileri bu işin içine giriyor. En küçük sosyal birim olan, insan topluluklarının en küçüğü olan

---

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

aile biriminde bu ilişkiler var ve bunlarla ilgili İslâm'ın çok önemli emirleri var... Peygamber SAS Efendimiz'in çok dikkat çekici tavsiyeleri ve davranışları var...

Sonra, anne ve babadan veya evlilikten dolayı ilgi kurulan insanlar var... Anne babadan dolayı olan ilişkilere İslâm'da *karâbet* denilir. Yâni, kan bağı var aralarında... Evlilikten dolayı olan tanışıklıklara da *sıhriyyet* deniliyor. Arada kan bağı yok, birisiyle birisi evleniyor. Başka şehirden olabilir, başka ülkeden olabilir, başka milletten olabilir. Ama aralarında bir sıhriyyet, yakınlık meydana geliyor. Hani evlilikten, damatlıktan, gelinlikten doğan bir ilişki... Bunlarla ilgili ve insanın anne babasının dışındaki akrabalarıyla ilişkileriyle ilgili hükümleri var İslâm'ın... Peygamber SAS Efendimiz'in bu konudaki davranışları bahis konusu...

Sonra, müslümanların müslüman olarak birbirleriyle, sizlerin birbirinizle ilişkileriniz gibi ilişkiler var, bunların âdâbı var... Büyüklerin küçüklerle, küçüklerin büyüklerle ilişkileri var...

Sonra, aynı yerde oturmaktan kaynaklanan ilişkiler var... Buna komşuluk ilişkileri diyoruz. Yâni, sizin yanınızda komşu aile duruyor. Aynı katta, karşı kapı bir Alman meselâ... Onlarla ilişkiler... Komşuluk âdâbıyla ilgili var...

Sonra, toplumdaki faaliyetler dolayısıyla meydana gelen ilişkiler var... Meselâ, çalışma hayatı ilişkileri, ticaret ilişkileri, sanat ilişkileri, iş âdâbı, patron işçi ilişkileri var... Bunların

her birisi ayrı birer alem... Her birisi için kitap yazılabilir ve çok da iyi olur yazıldığı zaman...

Toplu yaşanan yerlere ait âdâb var... O yerlerin temizliği, oradaki insanların birbirleriyle münasebetleri... Dünya hayatına bakış, insanların birbirleriyle geçinmelerinin âdâbı... Buna muâşeret âdâbı diyoruz.

Sonra, düşmanlık gösteren topluluklarla ilişkiler var... Sulh veya harb... Görüyorsunuz öyle bir başlıkla, bizi öyle bir konuya itti ki, bu konferansı tertip eden sevgili kardeşlerimiz, sizlerle yıllarca konuşabiliriz bu konularla ilgili olarak... Tabii, kompozisyon ilmi bakımından, yâni konuşma tekniği, yazma tekniği bakımından konuların genişliği, işlenmesini âfâkîleştirir. Yukarıdan bakıyorsunuz çünkü, detayına inemezsiniz. Teknik yönden birtakım sakıncaları vardır geniş konuların... Ama buna rağmen, tabii güzel bir konu seçilmiştir.

Çünkü, bizim Peygamber SAS Efendimiz'in davranışından, hayatından, ahlâkından bugünkü hayatımıza köprü kurulması lâzım ve bizim ondan öğreneceğimiz çok şeyler var... Her şeyi ondan öğreniyoruz. Onun için güzel bir bağlantı kurulmuştur. Peygamber SAS Efendimiz'in ahlâkı ve insânî ilişkilerimiz diye iki şey arasında alâka kurulmuştur. Güzel bir konu seçilmiş oluyor. Bu bakımdan konuyu tesbit etmiş kardeşlerimize teşekkür ediyorum.

b. İslâm Topluluk Dini

İslâm'ın genel yapısına eğilecek olursak; incelemek maksadıyla, mikroskopta inceler

gibi, bir bilim adamı titizliğiyle eğildiğimiz zaman, İslâm'ın sosyal meselelere, toplumsal meselelere çok büyük, hayret edilecek kadar büyük önem veren bir din olduğunu görürüz. Bu bakımdan bütün öbür inanç sistemlerinden çok büyük bir farklılık arz eder İslâm dini... Âdetâ İslâm topluluk için, topluluk dini gibidir bir bakıma... Toplu yaşamayı bir kere teşvik etmiştir İslâm...

“—Acaba ben dağ başında mı yaşayayım, münzevî bir hayat mı süreyim; uzlet hayatı mı yaşayayım, yoksa toplumun içinde mi yaşayayım?”

Toplumun içinde yaşamayı tercih etmiştir İslâm ve teşvik etmiştir; “Toplum içinde yaşayın!” demiştir. Halbuki eski ümmetlerde toplumdaki kaçış vardır, toplumdaki kaçışı teşvik vardır. Onun için, dağ başlarında adamlar ibadethaneler yapmışlardır. Toplumdan kaçarak yaşayıp ferdî olgunluklarını sağlamaya çalışmışlardır. Bunlara ruhbanlık deniliyor.

Hadis-i şerifte buyrulmuş ki:¹

لَا رَهْبَانِيَّةَ فِي الْإِسْلَامِ

(*Lâ rahbâniyyete fi'l-islâm*) “İslâm'da ruhbanlık yoktur.” İslâm'da öyle toplum kaçkınılığı yasaklanmıştır.

Toplum içine girdiği zaman da bir insanın birtakım dertlere, belâlara bulaşması, sataşması var ama, “Toplumun içine girip orada bunlara

¹ *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.377, no:3154.

sabretmek, toplumun dışında kalmaktan daha iyidir.” prensibi var İslâm’da... Tabii, sevimli bazı şeyler...

“—Şehirde yaşayan insanlar, aynı kalitede köyde yaşayan veya uzlette yaşayan insanlara göre beş yüz yıl önce cennete girecek.” diye hadis-i şerifler var...

Bunun sebebi, şehirde ilim var, cemaat var, dostluk var... Onun için şehirdeki amele daha fazla prim veriyor Allah-u Teâlâ Hazretleri, şehrin sevabı fazla... Bu insanları bedevîyetten, bedevîlikten, toplum dışılıktan medeniyete, medineliliğe, şehirliliğe teşvik etmiştir. İslâm’ın önemli bir farklı yönüdür. Daha önceki inanç sistemlerinden bir hayli farklı bir mantığı var İslâm’ın...

Sonra, İslâm’ın sevap, günah ahkâmı incelendiği zaman, net olarak görülür ki, İslâm toplum yaşamını güzelleştiren, insanların topluca rahat ve huzurlu yaşamalarını sağlayan her türlü detay işi, küçük işi, teferruatı sevapla mükâfatlandırmıştır. Çok büyük sevap vermiştir, şaşılacak kadar büyük sevap vermiştir. Toplumu fesada uğratacak, toplumun huzurunu, rahatını kaçirtacak şeyleri de çok büyük günah saymıştır. yapılmamasını sağlamağa çalışmıştır.

Misâl: Selâm... Nihâyet “*Es-selâmü aleyküm!*” diyorsunuz, selâmlaşıyorsunuz. Selâm çok sevaplı bir şeydir. Hayret edilecek kadar önem vermiştir Efendimiz, teşvik etmiştir, “Bildiginize, bilmediğimize selâm verin!” buyurmuştur.

Birisi topluluğa girdiği zaman, “*Es-selâmü aleyküm!*” deyince; “On sevap kazandı.” demiştir. Arkasından birisi gelmiştir, “*Esselâmü aleyküm ve rahmetu’llah!*” demiştir; “Yirmi sevap kazandı.” demiştir. Arkasından birisi daha gelip, “*Es-selâmü aleyküm ve rahmetu’llahi ve berekâtühû!*” deyince; “Otuz sevap kazandı.” demiştir.

Topluma girerken de selâm verilir, toplumdaki kalkarken de selâm verilir. Kalkarken selâmı millet bilmiyor veya yadırgıyor alışmadığı için... Halbuki kalkarken de, “*Es-selâmü aleyküm!*” deyip kalkıp gitmek vardır.

Selâm sözü ne “Gutun abınt”a benzer, ne “Gutun morgın”a benzer, ne “Gutun tak”a benzer; çünkü, selâmın inançla ilgili bir mânâsı vardır. Yâni, “*Es-selâmü aleyküm!*” dediğimiz zaman biz bir insana, “Sen cennetlik ol!” demiş oluyoruz. Oraya kadar gidiyor. “Hem dünyada esen kal, başın dert görmesin, vücudun elem, keder, hastalık görmesin; hem de Allah seni dârüs selâm olan cennete soksun!” diye ahirete kadar uzanan bir mânâsı vardır.

İslâm, insanların nasıl eğitileceğini biliyor. Sözlerden öze geçildiğini, şekilden ruha doğru, dıştan içe doğru gelindiğini biliyor. Onun için İslâm şekle önem vermiştir. O şekli yapa yapa otomatikman o şeklin sonucu olan güzel şeyler sağlanır. Selâm verile verile muhabbet olur. Muhabbeti teşvik ediyor, muhabbetin çok sevabı vardır. Kardeşliğin çok büyük sevabı vardır.

Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki –İmam

Gazâlî *Ihyâ*'sında yazmıştır: “Bazı işler ibadet şeklinde değildir ama, çok büyük sevabı vardır.” Meselâ, namaz form olarak bir ibadet tarzıdır. Abdest alıp kibleye dönüyorsunuz, “*Allahu ekber*” diyorsunuz. Rukûsu var, secdesi var... vs. Ama bazı şeyler var ki, böyle bir ibadet formu göstermiyor, dışardan bakan bir insan böyle bir şey düşünmez. Fakat ibadettir, sevaptır. Meselâ bunlardan birisi, toplumda kişinin öteki kişilerle dostluk, arkadaşlık yapması, —uhuvvet diyoruz bunu, din kardeşliği diyoruz— kardeş olması çok sevaptır. Muazzam sevaptır, en büyük sevaplardan birisidir ve büyük bir ibadettir.

“İnsan yeni bir dost kazandıkça, —meselâ, bugün birisiyle tanıştınız; merhaba, nerelisin, vs.— Allah yeni bir dost kazanan müslümanın cennette derecesini, bir derece daha yükseltecek.” diye buyruluyor. Böylece dost kazanmağa, dostluk yapmaya teşvik vardır. Dostluğu sağlamlaştıracak şeylere teşvik vardır. Meselâ; ziyafet çekmek, hediye vermek, ziyaret etmek... Hasta iken iyâdette bulunmak, yâni hasta ziyareti yapmak... vs. Bunların hepsini geniş geniş Peygamber SAS Efendimiz teşvik etmiştir ve sevaplarından bahsetmiştir.

c. İnsan Olma Değeri

Şimdi, sizi ilgilendiren bir hatırayı, canlı, olmuş bir olayı size nakletmek istiyorum: Kazzâfî propaganda maksadıyla, çok çeşitli ülkelerden gazetecileri Libya'ya, Trablus'a çağırmış. Bizim Türkiye'den de solcu, sağcı, tanınmış gazetecileri çağırmış. Trablus'ta lüks bir otele

yerleştirmiş. Abdurrahman Dilipak anlattı bunu bana, o da sağcı bir gazeteci olarak oraya gitmiş. Otelin aşağısındaki lobisinde demiş ki:

“—Biliyor musunuz, Fransız filozofu Roce Garudi müslüman oldu?”

Tabii, ciddiye almamışlar. Bizim öteki solcu gazeteciler:

“—Yâhu, artık herkes müslüman oldu diyorsunuz! Astronot Neil Armstrong müslüman oldu, Kaptan Güsto müslüman oldu, řu müslüman oldu, bu müslüman oldu... Roce Garudi müslüman olmaz!” demişler. “Herkesi müslüman oldu diye iddia ediyorsunuz ama, o adam büyük filozof, solcu, çok büyük adam... Kitaplar yazmış, kitapları Moskova’da ders kitabı olarak okunuyor. Müslüman olmaz o!..” demişler.

Allah’ın işine bakın ki, ertesi gün Roce Garudi de gelmiş oraya... Davet edilmiş, o da gelmiş ertesi gün, aynı otelde... Tabii, herkes merakta, “Acaba, hakîkten Roce Garudi müslüman mı?” filân diye... Sormuşlar:

“—Müslüman mısınız?”

“—Evet müslümanım, müslüman oldum!”

“—Üstad, ne diye müslüman oldun?..” demiş bizim solcu gazetecilerden bir tanesi...

Anlamış onun sitemini, edasını, kafasındaki sözünü... Demiş ki —çok hoşuma gidiyor da bunu her yerde söylüyorum:

“—Bak evlât! Kapitalizm insanı sermayeye ve patrona esir etti.”

Vahşi kapitalizm sonunda komünizmi doğurdu biliyorsunuz. Kapitalizmin sert uygulamaları reaksiyonlar meydana getirdi, komünizm meydana geldi.

“—Komünizm ise insanı topluma fedâ etmiştir.”

Orda da insanın hiç değeri yok... Hapse atılır, öldürülür... vs. Mühim olan toplumdur. Orda da toplum öne geçirilmiş, insan fert olarak ihmal edilmiş. Kapitalizmde de insan eziliyor, istismar ediliyor, çalıştırılıyor, işçinin emeği sömürülüyor. Sermayedarlar gittikçe daha zengin oluyor... vs. Emperyalizm ve sömürü... Kapitalizm patrona esir etmiştir insanı... Komünizm cemiyete feda etmiştir.

“—İnsana insan olma değerini veren İslâm'dır. Onun için müslüman oldum.” demiş.

Çok kısa bir özet tabii bu... Ama bütün ekonomik sistemleri gayet güzel bitirmiş oluyor, bu işleri çok iyi bilen bir insan olarak...

İslâm her konuda çok muhteşem, çok hayret edilecek, hayran kalınacak dengeler kuruyor. Aşırılıkları bertaraf ediyor, denge kuruyor. Hem ferde önem veriyor İslâm, hem de topluma önem veriyor. Hiç birisini ötekisine ezdirtmiyor. İslâm'da fert de çok mutlu, toplum da çok düzenli... Başka sistemlerde bu yok...

Onun için, İslâm hakkıyla yaşandığı zaman insan rûhen mutlu oluyor, çok rahat oluyor, içi huzurlu oluyor. Bedenen sıhhatli oluyor. Aklen de sıhhatli oluyor; çünkü İslâm akli da korumayı esas almış. Ailevî yönden düzenli oluyor; çünkü kocaya da bazı şeyleri emretmiş, hanıma da

emretmiş. Cinsel yönden de düzen koymuş. İctimâî düzeni ve saadeti de sağlamış. Bunların hepsi İslâm'da bir düzene girmiş oluyor ve İslâm'da tahakkuk ediyor. Şeksiz şüphesiz en güzel nizam, Garudi'nin dediği gibi İslâm olmuş oluyor.

Biliyorsunuz, ibadetler bile ferdîdir. Netice itibariyle kulla rabbi arasındadır. Ama onların bile toplumsal olanlarının sevabı çoktur. Meselâ insan evde bir namaz kılar, bir birim sevap alır. Ama camide kıldığı zaman yirmi yedi kat sevap alır. Cuma namazı kılınan büyük camide kıldığı zaman elli kat büyük sevap alır. Yirmi yedi kat da az değil...

Dikkati çeken, zihne takılan bir husus... Tamam namaz bir ibadettir. Allah'ın huzurunda duruyoruz, bir şeyler okuyoruz – mânasını bilerek, bilmeyerek— rükû ediyoruz, secde ediyoruz. Oruç da bir ibadet... Tamam, Allah için kendini tutuyorsun, sabrediyorsun; o da bir ibadet... Ama, zekâtı da bir ibadet yapmış İslâm... Zekât, sonuç itibariyle iktisâdî bir olaydır, ictimâî bir olaydır, ahlâkî bir olaydır. Ama ona büyük önem vermiş ve Peygamber Efendimiz zamanında çok önemli uygulamalar var... Meselâ, Ebû Bekr-i Sıddîk RA Efendimiz halife olunca, bazıları demişler ki:

“—Yâ Ebû Bekir! Tamam namaz kılacağız, kelime-i şehâdet getireceğiz, ramazanda oruç tutacağız; ama bizden zekâtı isteme!..”

Demiş ki:

“—Rasûlüllah zamanında verdiğiniz zekâtları ya

aynen verirsiniz, ya da sizinle savaşıyorum! Çünkü siz, Allah'ın bir emrini yapmamak istiyorsunuz. Harb ederim sizinle!” demiş.

Halbuki aynı Ebû Bekir, Rasûlüllah'ın darılıp da zekât almadığı bir kimse, Peygamber Efendimiz vefat ettikten sonra getiriyor zekâtını:

“—Al yâ Ebû Bekir, zekât veriyorum!” diyor.

“—Rasûlüllah'ın almadığı bir zekâtı ben senden nasıl alırım; almam!” diyor.

O olay da çok enteresan... Peygamber SAS Efendimiz'e zekât ayeti indiği zaman, bu şahsa da tebliğ etmişler:

“—Zekât ayeti indi. Şu kadar koyundan bir tanesini zekât olarak vereceksin! Şu kadar deveden şu kadarını zekât olarak vereceksin!” demişler.

Bu kabul etmemiş. Kabul etmeyince, Peygamber Efendimiz de:

“—Bir daha onun yanına gitmeyin, istemeyin!” demiş.

Ebû Bekr-i Sıddîk Efendimiz'e geldiği zaman, vermek istediği zaman:

“—Yok! Rasûlüllah senden almadı, ben de almam!” diyor.

Yâni, maksat aç gözlülük, para meselesi değil; Rasûlüllah'ın almadığından almıyor, Rasûlüllah zamanında verilenin de verilmesini istiyor. “Verilmediği zaman, çarpışıyorum!” diyor.

Biz onların hepsini bir tarafa bırakalım, zekât gibi parasal bir olay, ictimâî fonksiyonu olan

bir olay önemli bir farz oluyor ve savaşa sebep olabiliyor. O kadar önemli yâni... “Basit bir şey, canım işte kendisi kazanmış, ne yaparsa yapsın?.. Verirse verir, vermezse Allah’a hesabını kendisi versin.” demiyor yâni... Onu bir sisteme bağlamış, katsayısını koymuş. Bu da İslâm’ın ne kadar mükemmel olduğunu gösteriyor.

Allah-u Teâlâ Hazretleri bizleri de Peygamber SAS Efendimiz’in ahlâkıyla ahlâklanmaya muvaffak eylesin... Hem aile hayatında, hem akrabalarımızla münasebetlerimizde, hem diğer müslüman kardeşlerimizle ilişkilerimizde, komşularımızla ilişkilerimizde; hem ticaretimizde, hem ictimâî hayatımızda, iş hayatımızda bu kaidelere uygun hareket etmemizi, Allah-u Teâlâ Hazretleri bizlere nasib eylesin...

Böylece rızasını kazanmayı, hem dünyada mutlu olmayı, mutlu bir düzen kurmayı, mutlu bir toplum meydana getirmeyi; hem de ahirette sevap kazanmış olarak varıp, Allah’ın rızasına erip, cennetiyle cemâliyle müşerref olmayı cümlenize, cümlemize nasib eylesin...

Allah hepinizden razı olsun...

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu’llâhi ve berekâtüh!

Prof. Dr. Mahmud Es’ad COŞAN

24. 10. 1995 - Hannover / ALMANYA

PEYGAMBER EFENDİMİZ'İN AHLÂKI*

Eüzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

*El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn... Kemâ
yenbağî li-celâli vechihî ve li-azîmi sultânih...
Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ hayri halkihî
seyyidinâ ve senedinâ ve tâci ruusinâ ve
üsvetüne'lhaseneti muhammedini'l-mustafâ...*

Muhterem kardeşlerim!..

Konuşmayı takip etmek üzere teşrif ettiğiniz için hepinize teşekkür ederim. Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun...

Allah'a hamd ü senâlar olsun. Rasûlüne salât ü selâm ederiz.

Allah-u Teâlâ bizi sevdiği kullarından eylesin...
Peygamber Efendimiz'in şefaatine nail eylesin...

Peygamber SAS Efendimiz'i lâıyıkı vech ile, gerçek cephesi ile, tam anlatabilmek herhalde bir kul için çok zor olan bir şey veya imkânsız bir şey... Allah'ın sevdiği, seçtiği ve Hazret-i Adem'den kıyamet kopuncaya kadar dünya üzerinden gelmiş geçmiş ve gelip geçecek insanların en üstünü olan bir şahsı anlatmak herhalde kolay bir şey değil...

Peygamber SAS Efendimiz'in ahlâkının bizler için çarpıcı, siz gençler için enteresan, bugünkü kültürle yetişmiş insanlar için şâyân-ı taaccüb kısımlarını anlatmağa çalışacağım.

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

Rasûlüllah SAS Efendimiz'in ahlâkı bahis konusu olduğu zaman, ahlâk konusunda bir iki söz söylemek lâzım!.. Ahlâkın felsefesi yapılabilir, çok şeyler söylenebilir. Ahlâk toplumsal bir olaydır. Ancak toplumsal ilişkilerde beliriyor, ortaya çıkıyor. İnsan kendi kendine olduğu zaman olan şey değil... Başkalarıyla olan ilişkilerinde, hani insânî ilişkiler diyoruz ya, o ilişkilerde ortaya çıkan bir olay...

O halde Peygamber SAS Efendimiz'in ahlâkını incelediğimiz zaman, Peygamber Efendimiz'in çevresindeki insanlarla ilişkilerini de görmüş olacağız. Bu da bizim için önemli... Hayatımızdaki hareketlere ışık tutacak, kaynak olacak.

a. Ahlâkı Kur'an İdi

Peygamber SAS Efendimiz'in ahlâkı ne idi?.. Hazret-i Aişe Vâlidemiz'e sordular, dediler ki:² “—Nasıldı Rasûlüllah Efendimiz'in ahlâkı?..” Çok kısa bir cevap verdi ama, çok güzel bir cevap verdi:

---

² Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.VI, s.163, no:25341; Buhârî, *Edebü'l-Müfred*, c.I, s.115, no:308; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.I, s.30, no:72; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.II, s.154, no:1428; Hz. Aişe RA'dan.

Lafız farkıyla: Müslim, *Sahîh*, c.I, s.512, no:746; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.I, s.426, no:1342; Dârimî, *Sünen*, c.I, s.410, no:1475; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.II, s.171, no:1127; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.VI, s.292, no:2551; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.II, s.499, no:4413; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.I, s.168, no:425;

İbn-i Sa'd, *Tabakât*, c.I, s.364; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimâşk*; c.III, s.382; Hz. Aişe RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.VII, s.255, no:18378 ve s.380, no:18718.

كَانَ خُلُقُهُ الْقُرْآنَ

(م. حم. طس. هب. عن عائشة)

RE. 543/6 (Kâne hulükuhü'l-kur'ân)

“Rasûlüllah Efendimiz'in ahlâkı Kur'an-ı Kerim idi.” buyurdu. Hazret-i Aişe Vâlidemiz alim bir insandı. Kadınların hayret edilecek kadar bilgililerinden bir kimse idi. Hattâ ahabdan yaşlı sahabeler, gelip kendisine çok meseleler sorarlardı, hepsini gayet güzel cevaplandırırđı. Fakih bir kimse idi, alime bir kimse idi. Yeğeni Urve ibn-i Zübeyr bir gün merakla sordu:

“—Teyzeciğim! Ben senin tefsir bilmene şaşmıyorum, hadis bilmene şaşmıyorum, fıkıh bilmene şaşmıyorum; ama şu tıp bilgisini nereden elde ettin?” dedi. Hz. Aişe gülümseyerek şu cevabı verdi:

“—Ey kardeşimin oğlu Urvecik! Allah Rasülü ömürlerinin sonlarında sık sık hastalanır, kendisine Arap heyetleri gelir dururdu. Her biri bir şey tarif ederdi. Ben de o tariflere göre otlardan ilaç yapardım. Böylece onlardan aldığım her tarifi öğrendim ve bu ilme vasil oldum.”

Yâni meraklı bir zihni vardı, tıpta da çok ileri bir durumu vardı.

b. Çok Merhametli İdi

Peygamber SAS Efendimiz'in ahlâkı çok emsal-sizdi. Eşsiz, emsalsiz güzellikte idi. Bunun için Kur'an-ı Kerim'de de ayet-i kerimeler var... Meselâ şu ayet-i kerime, Peygamber SAS'le il-

gidir. Tevbe Sûresi'nin sonunda, duymuşsunuzdur. *Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm*:

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا
عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ

(التوبة: ۱۲۸)

(*Lekad câeküm rasûlün min enfüsiküm*) “Size sizin içinizden bir peygamber gelmiştir.” Bu *enfüsiküm* sözünü *enfesiküm* okuyan alimler de var... Yâni, “Sizin en enfesiniz, enfes bir insan olarak gelmiştir.” mânâsıyla okuyanlar da var... O da doğrudur. Tabii, enfes bir şahsiyeti vardı Peygamber Efendimiz'in ama, bizim içimizden, bizim gibi bir beşerdi.

“—Allah niye bir melek peygamber göndermedi?” diye müşrikler zaman zaman sormuşlar. Yâni, “Niye böyle beşerden, insanoğlundan, Ademoğlundan bir peygamber geldi. Niye melekten bir peygamber gelmedi. Gökten kanatlarıyla inseydi, gelseydi...”

Yeryüzünde insanlar yaşadığı için ve ahkâm insanlara indirilmiş olduğu için; örnek insan onlardan olacak ki, ötekiler onun hayatına bakarak kendi hayatlarını tanzim etsinler diye beşerden bir peygamber göndermiştir Allah-u Teâlâ Hazretleri... Bir nefsi olan, bizim gibi gözü kaşı olan, bizim gibi kalbi olan, bizim gibi duyguları olan, sevinmesi üzülmeye olan; bizim gibi yemesi, içmesi, uyuması, yorulması olan bir olan bir kimse... Ama bu şartlarla Allah'a

en güzel kulluk nasıl yapılabilir; onu gösteren bir peygamber gelmiştir.

Birçok insan bu beşerden peygamber gelmesini anlayamamışlardır. Hep olağanüstü şeyler istemişlerdir. Demişler ki:

“—İki yanında iki melek gezmeli değil miydi? Sihirli bir bahçesi olmalı değil miydi? Oradan çeşit çeşit meyvaları koparıp yemeli değil miydi?”

Yâhu, beşer peygamber gönderiyor Allah size, sizin gibi... Bu beşer peygamberi, yâni tabîlik içindeki mükemmelliği birçok kimse anlayamamış. Anlayan anlamıştır, anlamayan anlayamamıştır.

Bir insanın da kıymeti... Meselâ bazı insanların Allah’a iyi kulluk edeceğim derken, seçtikleri yollar var... Cemiyeti terk ediyor. Cemiyeti terk etmekte midir, inzivâyâ çekilmekte midir iyi insan olmak?.. O zaman herkes toplumu terk ederse, toplum düzeni yıkılır. Herkes tek başına bütün ihtiyaçlarını kendisi görme durumunda kalır. Beşerin gelişmesi, insanoğlunun gelişmesi sığırın iner. Doğru değil!..

İşte ibadet olarak akılları sıra çeşit çeşit formlar koymuşlar ortaya... Ama tabii, onların hiç birisinin bir hikmeti yok... Beşer olarak, insanın tabîî yaşamı içinde, Allah’ın kendisine verdiği bütün şeyleri kullanarak Allah’ın rızâsını kazanmak; mesele budur ve bunu anlayamamışlardır birçok kimse... Bizim iyice anlamamız lâzım!..

(*Min enfüsiküm*) “Sizin içinizden, sizlerden biri

olarak rasul gelmiştir. (*azîzün*) Azîz; izzetli, kıymetli mânâsına geliyor. Ya burda (*azîzün*) deyince bir virgöl var, (*aleyhi mâ anittüm*) ikinci sıfattır. Yâni, “Sizi üzen şeyler ona ağırlık verir, sizin üzülmenizi istemez.” Veyâhut virgöl yoktur, duraklama yoktur, hepsi birden aynı mânâyı ifade ediyor: (*azîzün aleyhi mâ anittüm*) “Sizi üzen şeyler ona fevkalâde üzücü ve ağır gelir.” mânâsı var...

Her iki mânâda da Rasûlüllah’ın sosyal ahlâkının ne kadar yüksek olduğu görülüyor. Yâni Rasûlüllah bencil değil, başkalarının üzüntülerini kendisine yük edinen, başkalarının üzüntülerinden dolayı üzülen bir insan... Bu çok önemli bir vasıf; yâni, toplumsal terbiyesinin yüksekliğinin Allah tarafından medhedilmesi...

(*Harîsun aleyküm*) Bu da öyle: “Size karşı son derece haris...” Yâni, bir annenin çocuğuna hırsı, koruma arzusu gibi, bir tavuğun civcivini koruması gibi size karşı himâyeye duyguları ile dolu, şefkatle dolu; size karşı haris...

(*Bil mü’minîne raûfun rahîm*) “Mü’minlere karşı çok yumuşak kalpli, çok merhametli... Bunların hepsi Rasûlüllah’ın sosyal medihleridir. Allah-u Teâlâ Hazretleri bu vasıflarıyla medhediyor. Bu rauf ve rahim kelimeleri beşere verilebilen sıfatlar olmadığı halde, –Allah’ın sıfatlarıdır bunlar– Peygamber Efendimiz’e Allah kendisi veriyor. Bu da önemli...

Raûf sıfatı aslında Allah’ındır, rahîm sıfatı Allah’ındır. O sıfatları lütfen veriyor Peygamber Efendimiz’e, onun ne kadar yüksek olduğunu görmemiz için...

c. Bizim İçin Örnek Bir Kimse

Başka bir ayet-i kerimede;

وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ

(القلم:٤)

(*Ve inneke lealâ hulukın azîm*) “Sen çok büyük bir ahlâk üzeresin ey Rasûlüm!” (Kalem, 68/4) diye bildiriliyor.

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ
يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا

(الاحزاب:٢١)

(*Lekad kâne leküm fî rasûli’llâhi üsvetün hasenetün li-men*

kâne yercu’llâhe ve’l-yevme’l-ahireh, ve zekera’llâhe kesîrâ) [Andolsun ki, Rasûlüllah’ta sizin için, Allah’a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah’ı çok zikredenler için güzel bir örneklilik vardır.] (Ahzab, 33/21) ayet-i kerimeleri var...

لَعَمْرُكَ

(الحجر:٧٢)

(*Leamruke*) “Hayatına yemin olsun ki...” (Hicr, 15/72) diye, Allah-u Teâlâ Hazretleri’nin Rasûlüllah’ın ömrüne, hayatına yemin etmesi var...

Allah-u Teâlâ Hazretleri Kur'an-ı Kerim'de bazı ayetleri yeminle başlatır. Meselâ:

وَالْعَصْرِ

(العصر: ١)

(*Ve'l-asri*) "Asra yemin olsun ki..." (Asr, 103/1)

وَالَّتَيْنِ وَالزَّيْتُونَ وَطُورِ سَيْنِينَ

(التين: ١-٢)

(*Ve't-tîni ve'z-zeytûni. Ve tûri sînîne*) "İncire, zeytine ve Tûr-i Sînâ dağına and olsun ki..." (Tîn, 95/1-2)

Bunun gibi (*Leamruke*) "Senin ömrüne yemin olsun ki..." diyor. Bunlar Kur'an-ı Kerim'de, Peygamber Efendimiz'in Allah tarafından ne kadar sevildiğini gösteren misâllerdir.

Fetih Sûresi vardır:

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ
مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيكَ
صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا

(الفتح: ١-٢)

(*Innâ fetahnâ leke fethan mübînâ. Liyağfira lekellâhu mâ tekaddeme min zenbike ve mâ teahhara...*) [Biz sana doğrusu apaçık bir fetih ihsan ettik. Böylece Allah senin geçmiş

ve gelecek günahlarını bağışlar, sana olan nimetini tamamlar ve seni doğru yola iletir.] diye başlayan, sonunda;

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ
رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا

(الفتح: ٢٩)

(*Muhammedün rasûlü'llâh, ve'llezîne meahû eşiddâü ale'lküffâri ruhamâu beynehüm, terâ-hüm rükkean süccedâ...*) [Muhammed Allah'ın elçisidir. Beraberinde bulunanlar da kâfirlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler. Onları rükûa varırken, secde ederken görürsün...] (Fetih, 48/29) ayet-i kerimesiyle biten bir sûredir.

Hepsi Rasûlüllah Efendimiz'i medheden ayetlerdir. Ona olan bağlılığın Allah'a yapılmış bağlılık olduğunu bildiren, tescil eden ayetlerdir.

Tabîî, Kur'an-ı Kerim Peygamber Efendimiz'in medhedicisi... Çok önemli!

d. Beni Rabbim Terbiye Etti

Peygamber Efendimiz bir hadis-i şerifte buyurmuş ki:³

أَدَّبَنِي رَبِّي فَأَحْسَنَ تَأْدِيبِي

(ابن السَّمْعَانِي فِي أَدَبِ الْمَلَائِكَةِ عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ)

³ *Kenzü'l-Ummâl*, c.XI, s.406, no:31895; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.70, no:164; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.II, s.88, no:959.

(*Eddebenî rabbî feahsene te'd^sbî*) “Beni Rabbim terbiye etti ve terbiyemi güzel eyledi.”

Onu yetiştiren, âdâbı öğreten, veren Allah-u Teâlâ Hazretleri'dir. Çünkü, babası öldü, annesi öldü, yetim kaldı, Ebû Tâlib'in yanına gitti. Ebû Tâlib de müslüman olmadı. Ailesinden kendisine edep, ahlâk empoze edecek hiç kimse yoktu etrafında... Allah-u Teâlâ Hazretleri onu özellikle, –hepsinde hikmetler var, sebepler var– etrafından soyutlayarak kendisi hakîkten onun ahlâkını, terbiyesini verdi.

Önemli olan şu: Daha peygamber olmadan halkının arasında güvenilir insan olarak tanındı. Değişik bir tabiatı vardı. Çok değişik bir insandı ve herkes kendisine hürmet ediyordu.

Biliyorsunuz Kâbe'nin tamiri bahis konusu oldu. Yıktılar çatlamış olan, yıkılmaya meyilli duvarları, yapmağa başladılar. Tam *Hacerü'l-Esved* yerine gelince, ihtilâf çıktı. Hacerü'l-Esved'i alacaklar, yerine koyacaklar, üstüne devam edecekler duvarı...

Birisi dedi ki:

“–Ben Kureyş'in falanca kabilesindenim, şöyle soyluyum, böyle şerefliyim. Binâen aleyh, benim kabilem adına bu taşı buraya benim koymam lâzım!..”

Ötekisi çıktı karşısına:

“–Ne münâsebet? Benim kabilem seninkinden daha şerefli, ben söyleyim, bizim kabilemiz böyle...”

İş büyüdü, neredeyse kavga etme, kılıçları

çekme durumuna geldi. Sonunda bir tanesi dedi ki:

“—Durun yâhu, Mescid-i Haram’da kavga edilmez, kavga etmeyelim! Kapıdan hemen giren kim ise, ilk giren kim ise onu hakem tayin edelim; kimi seçerse, o koysun!”

Kur’a gibi bir şey... Kapıdan kimin gireceği belli değil, onun kimi seçeceği belli değil; iki bilinmeyenli bir durum... O sırada kapıdan Peygamber SAS Efendimiz girdi.

Kapı dediğimiz; Kâbe’nin kendisi var, bir de etrafında tavaf edilen alan var... Onun etrafı duvarla çevrili... Orada bir kapı var, *Bâbü’s-Selâm* deniliyor, oradan giriliyor avluya... Sonra şimdiki durumda bunlar kalkmıştır, içi çok genişlemiştir. O kapı çok gerilere gitmiştir.

O kapıdan Peygamber Efendimiz girince;

“—Aaa, Muhammed el-Emîn geldi, tamam, razıyız! Bunun hakemliği iyi oldu.” dediler.

Hepsi memnun oldular, adaletli, akli başında bir insan geldi diye sevindiler. Daha peygamber değil o zaman, Kureyş’in öksüz bir çocuğu... Zengin değil, mevkii makamı yok ama, herkes parasını ona getirip ona verirdi, emanetini ona verirdi. Güvenilir insan, öyle yetişmiş, Allah öyle yetiştirmiş.

Durumu anlattılar Peygamber Efendimiz’e... Dediler ki:

“—Yâ Muhammed! İşte bizim böyle bir meselemiz var, ihtilâf ettik, kavga çıkabilir. Bu taşı hangimiz koysun? Söyle, razıyız senin hükmüne!..”

Dedi ki:

“–Bir örtü getirin!”

Örtü getirdiler. Sağlam bir örtü, sofraya örtüsü gibi... Taşı üstüne koydu.

“–Hepiniz bir tarafından tutun!” dedi.

Hepsi bir tarafından tuttular örtüyü...

“–Kaldırın!” dedi.

Hepsi birden kaldırdılar. Taşı da aldı kendisi, kendi eliyle yerine koydu. Taş hem en iyi insan tarafından konulmuş oldu, hem de hiç kimse hiç kimse darılmamış oldu. Çözümü de güzel!..

Peygamber Efendimiz’in peygamberlikten önce toplumundaki mevki bakımından durumunu, hem de sosyal mesellerdeki çözüm bulma kabiliyetini gösteriyor bu misal... Böyle bir şahsiyeti var.

Peygamber olmadan önce Efendimiz merhame-tiyle tanınmıştı. Peygamber olmadan önce kötü hiçbir şeye bulaşmamakla tanınmıştı. Kâbe’nin içinde 360 tane put olduğu söylenir; putlara tapınmamasıyla tanınmıştı. Sakin bir insandı. Bütün toplum bir şeye tapınıyor, ama bu tapınmıyor. Yâni mâzîsinde hiç bir gölge yok Paey-gamber Efendimiz’in... Sonra kendisine pey-gamberlik gelince çeşitli olayları biliyorsunuz.

e. Peygamber SAS Çok Güzeldi

Peygamber SAS Efendimiz’in yüzü ve bedeni de çok güzeldi. Ölçülüydü yâni, mütenâsib vücutluydu. Biliyorsunuz, peygamberler içinde en güzelliğiyle tanınmış olan Yusuf AS’dı.

Ken'an ilinde doğmuş, Ya'kub AS'ın oğlu...
Sonra, kardeşlerinin birtakım entrikalarıyla esir
olarak satılmış, Mısır'a gelmiş; ama Mısır'da
yükselmiş, bakan olmuş. Mısır'ın azizinin evine
köle olarak satın alınmış, ama çok güzel bir
insan... O kadar güzel ki, evin sahibesi, azizin
hanımını Mısır'ın kadınlarını çağırıyor salona;
hepsine elma veriyor, bıçak veriyor, elmayı
soysunlar diye...

وَقَالَتِ اٰخْرٰجُ عَلَیْهِنَّ

(یوسف:۳۱)

(*Ve kàletihrucne aleyhinne*) Yusuf AS'a diyor ki:
“—Gel içeriye! Çıkıver şunların önüne!” (Yusuf,
12-31) Yusuf AS kadınların olduğu salona girince:

فَلَمَّا رَأَيْنَهُ أَكْبَرْنَهُ وَقَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ

(یوسف:۳۱)

(*Felemmâ raeynehû ekbernehû ve katta'ne
eydiyehünne*) “Kadınlar Yusuf'u görünce, onu
pek büyüttüler ve şaşkınlıkla ellerini kestiler.”
(Yusuf, 12/31)

Kadınların ellerinde elma vardı, bıçak vardı,
soyacaklardı. Şaşkınlıklarından “*Allahu ekber!*”
deyip ellerini kestiler. *Kataa* kesmek, çok
kesmek demek... Parçaladılar ellerini...

Bu olay gerçekten olmuştur, çünkü Kur'an-ı
Kerim'de böyle bildiriliyor. Yusuf AS'ın ne
kadar etkili ve çarpıcı güzel olduğu görülüyor
buradan...

Peygamber SAS Efendimiz Yusuf AS'dan daha güzeldi.

Bedevîlerden bir tanesi diyor ki:

“—Yüzü kılıç gibi parlıyordu.” Metalik bir parlaklık yâni, kılıç gibi... Bir tanesi itiraz ediyor, diyor ki:

“—Ne kılıç gibisi; ay gibi idi, güneş gibi idi!” diyor.

Rasûlüllah'ın nasıl bir insan olduğu, boyu posu, saçlarının dalgalı mı düz mü olduğu, gözünün rengi, sakalı ve sairesi hakkında rivayetler var tabî... Görmeyenler sormuştur görenlere, “Rasûlüllah'ın siması nasıldı?” diye... Anlatanların içinde bir meşhur rivayet var, diyor ki o rivayette:⁴

مَنْ رَأَاهُ بَدِيهَةً هَابَهُ وَمَنْ خَالَطَهُ مَعْرِفَةً أَحَبَّهُ يَقُولُ
نَاعِيْتُهُ لَمْ أَرَ قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ مِثْلَهُ

(ت.ش.هب. عن علي)

(*Men raâhû bedîheten hâbehû*) “Hiç görmemiş bir kimse, Rasûlüllah'ı birdenbire görürse, Rasûlüllah'ın mânevî makamının ve görünümündeki heybetin tesirinden müthiş bir duygu içine düşer, titremeye başladığı. Heybetinin altında ezilirdi. Bir keresinde

⁴ Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.599, no:3638; İbn-i Ebî Şeybe, *Musan-nef*, c.VI, s.328, no:31805; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.II, s.148, no:1415; İbn-i Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, c.I, s.15; İbn-i Sa'd, *Tabakâtü'l-Kübrâ*, c.I, s.412; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.XI, s.30, no:5699; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.III, s.262; Ebü's-Şeyh, *Ahlâku'n-Nebiy*, C.I, s.90, no:84; Hz. Ali RA'dan.

bedevînin birisi geldi Peygamber Efendimiz'in yanına... Kapıdan girdi, titremeğe başladı eli ayağı... Böyle bir heybeti vardı. (*Ve men hàletahû ma'rifeten ehabbehû*) "Ama onu tanıyan, sohbetine devam edip sözünü dinleyen, mübarek cemâline baktı mı, severdi ve artık âşık olurdu." Güzelliği yakından tanıyınca, o zaman seviyor, âşık oluyor. Aşk da çok yüksek noktalara çıkıyor. (*Ve yekülü nâitühû*) Onu vafeden, başkasına anlatmak için ancak şu sözü söyleyebilirdi: (*Lem era kablehû ve lâ ba'dehû mislehû.*) "Ben ondan önce de, ondan sonra da onun gibisini asla görmedim!" derdi. Hakîkaten emsalsiz bir güzelliği vardı.

Şimdi burada, günün yorgunluğundan sonra bir konuşma yapıyoruz. Bazı şiirleri okumak isterdim Yunus'tan, Süleyman Çelebi'den... Peygamber SAS Efendimiz'le ilgili çok şiirler yazılmıştır. İslâm tarihi boyunca Peygamber Efendimiz'e âşık olan insanlar, onun hayranı olan insanlar, onun için şâheserler meydana getirmişlerdir. Bir tanesi diyor ki:

*Mâ in medahtü muhammeden bimakâletî,
Velâkin medahtü makâletî bi muhammedin.*

"Ben Muhammed'i öğmüyorum; Muhammed'den bahsederek sözlerimi şerefendiriyorum, sözlerimi öğmüş oluyorum." diyor.

Yüzüne müştâkdurur ins ü melek, Arş ü ferş ü ay ü gün hem nüh felek.

"Rasûlüllah'ın cemâlini görmeğe insanlar ve melekler; Arş, Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin Arş-ı A'zam'ı; ferş, bu yeryüzü, ay ve güneş;

nüh felek, dokuz kat gökyüzü müştaktır.”

Canım kurban olsun senin yoluna, Adı güzel kendi güzel Muhammed! Sen şefaatt eyle gel kemter kuluna, Adı güzel kendi güzel Muhammed! diye şiirleri Yunus'tan biliyorsunuz.

f. İnsanların En Büyüğü

Şimdi Peygamber SAS Efendimiz'in ahlâkından bazı hususları size kısaca anlatmak istiyorum:

Peygamber SAS Efendimiz, insanların en yükseği olduğu halde... Tabii, bu yüksekliği sübjektif sayabilir bazı insanlar... “Sen yüksek diyorsun ama, başkası da başka insanları yüksek sayıyor.” diyebilir bazı insanlar... Ama Batı'lı bir filozof diyor ki:

“—Bir insanın büyüklüğü yaptığı işten ölçülürse ve yaptığı işin başarısının derecesi de, kullandığı aletlerin azlığına rağmen, karşısındaki müşkillerin çokluğuna rağmen sonucun büyüklüğüyle ölçülürse; bu mânâda Muhammed insanların en büyüğüdür.”

Çünkü elinde hiç imkân yokken, hattâ kavmi bile kendisine düşmanken, kendisini öldürmek isterken işe başladı. Son derece cahil bir topluma, cahiliyet devresini yaşayan bir topluma peygamber gönderildi. Öyle bir toplum ki, kız çocuklarını istemiyorlar, gömüyorlar. Hazret-i Ömer bile gömmüş.

Hazret-i Ömer bir keresinde ağladı, geçmiş günleri anlatırken... Mezarı kazıyormuş, toprak sakalına geldi diye kızcağızı da sakalından toprakları temizliyormuş.

Kız çocuğunun gömülmesinin ne kadar fecî bir şey olduğunu düşünün. Bu insanların vahşiliğini düşünün!.. Elleriyle yaptıkları putlara taptıklarını düşünün!.. Böyle bir topluma geldi. O insanları öyle bir sosyal değişime uğrattı ki, çok kısa bir zaman sonra çok büyük bir değişiklik oldu insanlarda...

Meselâ, nasıl değişiklik oldu: Hazret-i Ömer Mekke-i Mükerrreme'ye gidiyor Medine'den... Yanında bir kişi var... Halife, devletin başkanı... O zaman ordular İran'ı filân fethetmiş durumda... Devlet başkanı bir kişiyle gidiyor, öyle muhafızlı filan değil...

Bir yerde durakladılar, baktılar orada koyunlar, keçiler otuluyor. Çobanı çağırdı, dedi ki:

“—Şunlardan bir tane bize ver...”

“—Veremem, patron değilim ben!” dedi.

“—Canım kes, ben sana parayı vereyim.”
Kesecek, yiyecekler, parasını da verecekler.

“—Koyunlar benim değil... Ben sadece çobanım, sahibi değilim; satamam!” dedi çoban...

“—Sat da, kurt yedi dersin, ne olacak?..”

Dedi ki:

“—Haydi koyunların sahibini aldattık, Allah'ı aldatabilir miyiz?..”

Bu neyi gösteriyor?.. Hazret-i Ömer zamanında, dağdaki çobanın bile sapasağlam ahlâka sahip olduğunu gösteriyor.

Hazret-i Ömer bir gece Medine'nin sokaklarında dolaşırken, bir evden bir ses geldi. Kadın kızına

sağırıyor evin içinden:

“—Kızım, sütün içine biraz su koy!”

“—E halife gündüz tellâl çağdırtmadı mı, sütünüze su katmayın demedi mi anne?..”

“—Kızım şimdi, bırak sen de Allah aşkına!.. Nerden bilecek halife sütün içine su kattığımızı?..”

“—Peki, halife bilmiyor ama, Allah görmüyor mu? Nasıl yaparız bunu?..” diyor kız...

Yâni kız, halifenin emrinin tutulması şuuruna ermiş. Otoriteye itaat edilmesi, vatandaşlık şuuru diyelim biz buna şimdi; evin içinde annesine karşı şuuruna bak!..

Hazret-i Ömer o evi belliyor, işaretliyor. Ertesi gün geliyor, o evin kapısını çalıyor. Diyor ki:

“—Kızınızı oğluma istiyorum!”

Kızı hiç görmeden... Ve alıyor, onun torunu Ömer ibnil

Abdül’aziz, Emevîlerin en adaletli halifesi oluyor. O anne tarafından Hazret-i Ömer’in torununun çocuğu oluyor. Yâni toplum şuuru, insanlardaki ahlâkî gelişme ve değişme, Allah inancı ve her şeyi ihlâsla yapmak...

g. İnsanların Efendisi

Peygamber SAS Efendimiz, kendisinin insanların en şerefli olduğunu biliyordu. Diyor ki:⁵

⁵ Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.308, no:3148; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1440, no:4308; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.2, no:11000; Ebû Saîd el-Hudrî RA’dan.

İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XIV, s.398, no:6478; Abdullah ibn-i Mes’ud RA’dan. Ebû Ya’lâ, *Müsned*, c.XIII, s.401, no:7493; Abdullah ibn-i

أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا فَخْرَ

(حم. ت. ه. عن أبي سعيد)

(*Ene seyyidü veledi âdeme yevme'l-kıyâmeti ve lâ fahra*) “Ben benî Adem’in efendisiyim; öğünmek yok, Allah’ın emri bu...”

“—Peygamber Adem AS’dan bana gelinceye kadar, benim sülâlem hep asil ailelerden gelmiştir, hiç zinâ çocuğu yoktur; öğünmek yok... Ahirette de bana şunlar şunlar verilecektir; öğünmek yok...” buyuruyor. Yâni, her çeşit öğünmeye ait şeylerin tahakkuk ettiğini biliyor, öğünmek yok diyor. Mütevâzî bir hayat yaşamıştır. Nasıl mütevâzî yaşadığının misallerini anlatacağım:

Kendisi çok basit elbiseler giyerdi, sof giyerdi. Pabuçlarını, elbiselerini yamardı. Merkebe binerdi. Hani deve varken, at varken, soylu insanlar biraz tantanalı şeyler yaparken, merkebe binerdi. Arkasına icabında birisini alırdı. Abdullah ibn-i Abbas gibi kimselerin bindiğini, konuşmalarını biliyoruz. Koyun sağardı kendisi... Hizmetçisi ile birlikte yemek yerdi.

Kölelere iyi bakmak hususunda devrim yapmıştı sözleri... Kölelerle beraber yemek yemek, onları azad etmek konusunda muazzam tavsiyeleri var...

Zengin fakir herkesle musafaha ederdi. Önce kendisi selâm verirdi. Davet edilirse, davete mutlaka icabet ederdi. Hatta diyor ki:

Selâm RA’dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XI, s.530, no:31882; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.15, no:11; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.VII, s.25, no:5712.

“—Bir deve paçasına bile çağırılısam, gelirim.”

Tabii, o zaman deve paçası en basit yemek, herkesin bulabildiği bir şey... Kazana konulacak, fokur fokur kaynayacak, biraz yağı çıkacak; işte o kadar bir şey, lüks bir yemek değil... “Ona bile çağırılısam, gelirim.” derdi.

Bir keresinde gittiği evde kendisine sirke ikram ettiler. Ekmeği sirkeye banıp yedi. “Sirke ne güzel gıdadır.” diye onu öğdü. Hiç bir yemeği beğenmezlik yapmazdı.

Kahkaha ile güldüğü görülmemiştir, tebessümü vardır. Bizim sabahları okuduğumuz *Evrad*'da *Kasîde-i Bür'e*'de geçiyor:⁶

كَأَنَّمَا اللَّوْلُؤُ الْمَكْنُونُ فِي صَدَفٍ مِنْ مَعْدِنِي
مَنْطِقٍ مِنْهُ وَمُبْتَسَمٍ

Keenneme'l-lü'lü'l-meknûnü fî sadefin Min ma'diniy mantıkın ve mübteseimin [Sanki sedefte saklı inci gibidir; Onun konuşması ve tebessümü...]

“Rasûlüllah, güzel konuşma ve tebessüm mâdeniydi.” diye geçiyor. Mütebessimdi, cömert ve güleç yüzlü idi. Cömertliği emsalsiz bir cömertlikti. Kendisine ne gelirse, —ganimetten kendi hissesine isabet eden vs.— hepsini geldiği zaman akşama kadar dağıtırdı. Akşam gelmişse, sabaha kadar evde bekletmezdi, dağıtırdı. Vefat edeceği zaman, evde üç dirhem mi ne bir şey kaldığını hissetmiş, hemen onun tasadduk

⁶ İmam Busîrî, *Kaside-i Bür'e*, 57, beyit.

edilmesini söyledi.

“—Peygamberler miras bırakmazlar.” diyordu.

Yâni, mal mülk edinmemiştir, malı depo etmemiştir, malın depo edilmesini uygun görmemiştir.

Hizmetçisi bir gün bir yemek getirdi, bir gün önceki yemektir.

“—Niye bugüne beklettin? O gün verseydin fukaraya, Allah her günün rızkını yeni verir.” dedi.

Yemek depo etmeyi uygun görmezdi. Üzüldüğü zaman somurtmazdı. Çok konuşmazdı, tefekkür ederdi.

Bir keresinde birisi Rasûlullah’ın yanındaki koyunları gördü; böyle bir güzel sürü...

“—Ne kadar güzel bir sürü yâ Rasûlallah!” dedi. Peygamber Efendimiz:

“—Çok mu beğendin?” diye sordu.

“—Çok güzel koyunlar, çok güzel yâ Rasûlallah!” dedi.

“—Al öyleyse senin olsun!” dedi.

“—Hepsi mi yâ Rasûlallah?..”

“—Hepsi senin olsun!” dedi.

Adam sürüyü aldı, muazzam bir sevinç içinde sürüyle beraber kabilesine döndü. Sordular:

“—Yâhu sen çaldın mı bu sürüyü?.. Sabahleyin kabileden nasıl çıktın, akşam nasıl geliyorsun?..”

Dedi ki:

“—Hazret-i Muhammed-i Mustafâ veriyor ve öyle bir verişle veriyor ki, emsâli yok! Fakirlikten korkmayan insanın verişiyle veriyor.”

Yarına bir şey depo etmezdi evinde... Günlerce evinde sıcak yemek pişirilmediğini biliyorsunuz. Sahabesi dediler ki:

“—Yâ Rasûlallah! Hurma yemekten içimiz yandı. Hep tatlı hurma, sadece meyva...”

“—Ben de sizin gibiyim, iki aydır evde yemek yok!.. Ben de sizin gibi yapıyorum.” dedi.

Birisi açlıktan karnına taş bağlamış. Sıcak taşı bağlayınca biraz midesi rahat ediyor galiba... Karnını gösterince, Peygamber Efendimiz de açtı; o iki taş bağlamış. Yâni, toplumundan hiç farklı bir hayat sürmüyor.

Bunlar eline bir şey geçmediğinden değildi veyahut zengin olamayacağından değildi. Bir kere, Allah kendisine her türlü zenginliği vermeyi vaad ettiği halde, isterse zengin bir peygamber olmasını Cebrâil AS da teklif ettiği halde, onu tercih etmemiştir. Kendisi tercih etmedi.

Hiçbir şey biriktirmezdi. İsteseydi mal mülk sahibi olabileceği halde, onu kendisi isteyerek tercih ediyordu. Eline bir şey geçmediğinden değil...

Kendisine bir keresinde çok rahat bir yatak hediye etmişlerdi. O gece teheccüde kalkamadı. Derin derin dalmış, uyumuş. “Bunu alın, geriye götürün, beni bu gece teheccüd namazına kalkmaktan alıkoydu.” dedi. Yâni rahatı kendisi

istemiyor, zenginliği kendisi istemiyor; tevazuu tercih ediyor.

Dulları çok kollardı, yetimlere çok merhametli idi.

Nefsi için kızmaz ve intikam almazdı ama, Allah'ın emri çiğnendiği zaman muazzam kızardı. Mekke fethedildiği zaman, her türlü intikamı alacak hale geldiği halde, hepsini affetmişti. Müslümanlara çok zarar vermiş olan kimseler için İslâm ordusundan bazıları, “Şimdi biz onları elimize geçirince çiğ çiğ yiyeceğiz, neler yapacağız!” demişlerdi. Öyle diyenleri, aşırı bir şeyler yapmasınlar diye komutanlıktan aldı, arka hizmetlere verdi.

Sonra, karşısında tir tir titreyip hükmünü bekleyen Mekkelilere: “Benden ne umuyorsunuz siz?..” dedi. Yâni, “Yıllarca benimle uğraştınız, ordu gönderdiniz, çarpıştınız, bu kadar şey oldu.” demek istedi. Hepsini affetti.

Efendimiz'in genel davranışı böyle...

Kendisine Taif'te hücum edildi, topukları yaralandı. Taşladılar, şehirden dışarı çıkarttılar ve çıkarken peşine takıldılar. Taş attılar, topukları yaralandı. Bir bağ evinde, o bağda bulunan bir adam çağırdı da, orada öyle istirahat etti. Cebrâil AS geldi o zaman:

“—Yâ Rasûlallah! Emredersen bu şehri mahvedeyim, yok edeyim?” dedi.

Kendisi bu gibi şeylere hiç razı olmazdı.

“—Yâ Rasûlallah, çok sıkıntı çekiyoruz. Bu müşriklere lânet etseniz!” dediler.

“–Ben lânet edici bir peygamber olarak gelmedim, rahmet peygamberi olarak geldim. Sabredin, sizden önceki ümmetler çok daha fazla meşakatlere uğramışlardı. Siz de sabredin!” diye sabrı tavsiye etti.

Kimseye beddua etmemiştir. Önemli olan şeylerden birisi...

Zeyd RA diyor ki:

“–Rasûlüllah’a yirmi sene hizmet ettim. Ne beni döğdü, ne de yaptığım bir şeyden dolayı niçin böyle yaptın veya yapmadın diye sordu.”

Yâni hizmetçisine karşı bile gayet centilmen, gayet yumuşak... Köle hediye etmişlerdi kendisine bu zatı... Babası geldi, buldu:

“–Gel oğlum!” dedi.

Fidyeye-i necat verip alacak, kabilesine geri götürecekti. Rasûlüllah’tan istedi. Rasûlüllah dedi ki:

“–Kendisine sorun, nasıl istiyorsa öyle yapsın! Kendisi istiyorsa gitsin seninle, fidye-i necat da istemem.” dedi. O da:

“–Yâ Rasûlallah, ben senin yanında kalmak istiyorum.” dedi. Babası kızdı. Rasûlüllah’a tekrar ısrar edince, dedi ki:

“–Beni tercih eden bir insanı ben dışlayamam, git diyemem!” dedi.

Tabii, Zeyd RA çok isabetli bir tercih yapmış oldu, Rasûlüllah’ın yanında kaldı. Durumu böyleydi Rasûlüllah Efendimiz’in...

h. Çok Mütevazi İdi

Bir palas üzerinde, biz bez parçası üzerinde uyurdu. O kadar sade ve mütevazi bir hayat yaşardı ki, hanımları dayanamadılar bu sadeliğe... Peygamber SAS Efendimiz'in mescidinin yanında, hücre-i saadet dediğimiz hanımlarının da odaları vardı. Mescid genişletileceği zaman onlar yıkılmış, sahabe-i kiram ağlamışlar. O zamanki Emevî hükümeti zamanında oluyor, valilik yapıyor. Demişler ki:

“—Keşke yıkılmasa, kalsa da millet görseydi bu odaları!..”

Üç arşın boyunda, bir arşın eninde odalar... Yâni, bir somya kadar... Yâni bir insan rahat yatar, iki insan zor yatar. Odalar böyleydi. Peygamber SAS'in bu sade hayatına dayanamadılar.

Peygamber SAS'in yanına bir kere Hazret-i Ömer geldi. Baktı ki hasır üzerinde yatmış, eline yüzüne hasır iz yapmış. Erzak olarak içinde su bulunan bir çömleği vardı, bir avuç arpası vardı. Onunla yaşıyordu Peygamber Efendimiz... O manzarayı görünce ağladı Hazret-i Ömer... O da nihayet o toplumun insanı ama, toplumun genel seviyesinden bile daha sade yaşıyor ki, Hazret-i Ömer ağlamak zorunda kalıyor.

Kurduğu devlet tuttuğu halde, kendisi devlet başkanı olduğu halde, elçiler kabul ettiği halde, elçiler gönderdiği halde yaşayışında bir değişiklik yapmadı. Elinde artık her türlü imkânlar olabilirdi, çünkü ülkeler fethediliyordu, çok büyük maddî imkânlar geliyordu.

Kul gibi, köle gibi yaşardı. Kimseyi incitmemişti, kimseyi döğmemişti. Bir yere dayanarak yemek yemezdi. “Uhud Dağı kadar altınım olsa, hepsini Allah yolunda sarfederim!” dediğini rivayet ediyorlar.

Ashabını da infak etmeye teşvik ederdi. Bir keresinde Hazret-i Ali Efendimiz’in Fatıma anamızın evine ziyarete gitmiş. Birisi kızı, birisi evlâtlığı; yanında büyüttü çünkü Hazret-i Ali’yi de... Damadı va amcasının oğlu olduğu için yeğeni... Bir perde gördü, geri döndü. Dört dirhem değerindeymiş. Yâni, birkaç salkım üzüm fiatına... Hazret-i Ali Efendimiz peşinden koştu, dedi ki:

“—Yâ Rasûlallah! Niye geri döndünüz, perdeye mi kızdınız?”

Dedi ki:

“—Onu satıp, parasını fakirlere verebilirdiniz!” dedi. Kendi kızı, nihâyet bir perde...

Kendi kızı ve damadı ellerini gösterdiler:

“—Yâ Rasûlallah! Kuyudan su çekmekten, değirmeni döndürmekten ellerimiz yara oldu. Bize bir köle ver de, bu işleri o görsün!” dediler.

Onlara vermedi.

“—Ben size bir şey öğreteyim Her namazdan sonra 33 “*Sübhâna’llah*” deyin, 33 “*Elhamdü lillâh*” deyin, 33 “*Allahu ekber*” deyin; Allah size kolaylık verir, köle kullanmanızdan daha iyi olur.” dedi.

i. Ana Baba Hakkı

Peygamber SAS Efendimiz'in kendisinin hayata yaşayışı, dünyaya bakışı böyle... Çeşitli ictimâî münasebetlerdeki tavsiyelerine gelince:

Anne ve babaya karşı hürmeti hadis-i şeriflerinde ısrarla tavsiye etmiştir. Hattâ vefatlarından sonra anne ve babaya saygılarının ve dualarının devam etmesini emretmiştir.

Bir keresinde minbere çıkarken üç defa “Âmîn...” dedi. Bir adım attı “Âmîn...” dedi; bir adım daha attı, “Âmîn...” dedi; bir adım daha attı, “Âmîn...” dedi. İnce sordular:

“—Yâ Rasûlallah, hutbe okumak için minbere çıkarken ‘Âmîn...’ dediniz; niye?..”

“—Anne ve babasına veya bunlardan sadece bir tanesine erişip de, onların sağlığında onunla bir arada bulunmak imkânına kavuşup da, cenneti kazanamayanın burnu yerde sürtsün!” dedi Cebrâil; ben de ‘Âmîn...’ dedim.”

“—Bir çocuğun annesi veya anne-babası sağ da, onların duasını alıp cenneti kazanamamışsa, yazıklar olsun!” diyor yâni... Anne babaya bu kadar hürmet etmek gerekiyor.

Bir hadis-i şeriflerinde:

“—Bir evlât, anne babasına kendisine böyle sevgiyle baktırtabilirse; annesinin/babasının kendisine bir bakışından, bir köle azad etmiş kadar sevap kazanır.” buyuruyor.

Diyorlar ki:

“—Yâ Rasûlallah! Çok bakar, 360 defa bakar...”

“—*Allahu ekber!* 360 defa bakarsa, 360 köle azad etmiş gibi Allah sevap verir çocuğa...”

Yâni burada, anne babaya çocukların hürmet etmesini tavsiye ediyor.

Buna karşılık, anne ve babanın da çocuklara karşı görevleri olduğunu vurguluyor:

“—Çocuklarınıza güzel isim koyun, edebini güzel edin!.. Kur’an-ı Kerim terbiyesiyle, Rasûlüllah sevgisiyle büyütün!” diyor.

Yine buyuruyor ki:⁷

حَقُّ الْوَالِدِ عَلَى الْوَالِدِ أَنْ يُعَلِّمَهُ الْكِتَابَةَ
وَالسَّبَّاحَةَ وَالرِّمَّيَةَ وَأَنْ لَا يَرْزُقَهُ إِلَّا طَيِّبًا

(الحكيم، وأبو الشيخ، هب. ق. عن أبي رافع)

RE. 276/6 (*Hakku'l-veledi ale'l-vâliidi en yuallimehü'l-kitâbete, ve's-sibâhate, ve'r-rimâyete, ve en lâ yezukahû illâ tayyibâ.*)

(*Hakku'l-veledi ale'l-vâliidi*) “Evlâdın baba üzerindeki hakkı; (*en yuallimehu'l-kitâbete*) babasının kendisine yazı yazmayı öğretmesidir; (*ve's-sibâhate*) yüzmeyi, (*ve'r-rimâyete*) ok atmayı öğretmesidir. (*Ve en lâ yezukahû illâ tayyibâ*) Ona helâlden başka bir lokma

⁷ Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VI, s.401, no:8665; Beyhakî, *Sünettü'l-Kübrâ*, c.X, s.15, no:19526; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.I, s.184; İbn-i Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, c.II, s.99, no:44; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.II, s.131, no:2669; İbn-i Hibbân, *Mecrûhîn*, c.I, s.219; Ebû Râfi' RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XVI, s.598, no:45340; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.98, no:255; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XII, s.134, no:11619.

yedirmemesidir.”

Anne baba eğer vazifelerini yapmazlarsa, çocukların ahirette onlardan davâcı olacaklarını bildiriyor. Binâen aleyh, ebeveyne çocuklarına hizmet etmeyi sağlık veriyor; çocuklara da anne babalarına hürmet ve hizmet etmeyi sağlık veriyor. Karşılıklı münâsebetleri düzenliyor.

j. Aile Hayatı

Kadının kocasına karşı itaatini emrediyor ve bu itaati mutlak bir itaat olarak tarif ediyor. Şimdi burada hanım dinleyiciler yok, belki daha sonra videodan izlerler. “Bir insanın bir insana secde etmesi yoktur!” diyor Peygamber Efendimiz...

Bir grup insan gelmiş, demişler ki:

“—Yâ Rasûlallah! Müsaade buyurun, secde edelim!”

“—Hayır! Bir insanın bir insana secde etmesi yok bizim dinimizde...” diyor.

Halbuki eski milletlerde vardı. Hürmet ifade etmek için, meselâ babasına secde edebilirdi. Tapınmak mânâsına değil de, saygının emaresi olarak... Nitekim, Mısır’a babasıyla anasını ve kardeşlerini getirince, Yusuf AS’ın huzuruna girince, kardeşlerin hepsi birden secde ettiler. Yusuf AS’a saygılarını belirtmek için, hürmetlerini göstermek için, özür dilemek babında, evvelce yaptıkları affolsun diye...

“—İslâm’da secde yok ama, bir insanın bir insana secde etmesi bahis konusu olsaydı, yapılabilecek olsaydı, kadının kocasına secde etmesini emrederdim.” diyor.

Kocası ne zaman emrederse, “Yanıma gel!” diye; hanımın efendisinin yanına gitmesini sağlık veriyor. Buna karşılık da kocanın hanıma karşı görevleri olduğunu beyan ediyor. O zaman için çok mühim bir şey!.. O zaman kadının kıymeti yok, erkeklerin sonsuz bir sultası var, gücü kuvveti var...

Kadının yemesi, içmesi, giyimi, barınması erkeğin üzerinde... Bakın Alman toplumunda bile böyle değil şimdi... Erkek yükümlü aileyi geçindirmekle... Hattâ bu sebepten dolayı, kadın evlâdını emzirmek istemese, süt anne bulup çocuğu bakıp büyötmek babanın vazifesi...

Böylece bir dengeleme koyuyor ailede... Karı kocanın birbirlerine karşı görevlerini çiziyor. Yâni, erkek kuvvetli diye erkeği kadına ezdirtmiyor; erkeğe çok fazla yük yükleyip de kadını şımartmıyor.

Bugünkü toplumlarda da bunları görüyoruz. Sanıyorum, bugün Almanya’da kadın fazla şımartılmıştır. Erkeğin karşısında böyle, hürriyetini sağlamak babından... İslâm böyle değil, bunları gayet güzel dengeliyor.

Tabii, kardeşlerin birbirleriyle münasebetleri hakkında emirleri var Peygamber Efendimiz’in... Meselâ, “Büyük ağabey baba gibidir.” diye hadis-i şerif var... büyük ağabey baba kadar hürmetlidir. Onun için, şimdi ben burada bakıyorum, görüyorum kardeşlerin birbirlerine hitaplarını, hattâ evlâdın babasına hitabını... İsmiyle hitab ediyorlar. Nerede İslâm, nerde

burdaki yaşayış?..

Peygamber Efendimiz –biraz hayret edilecek bir durum– evde şakacı idi, latîfeci idi, latîfe yapardı. Evde tatlı ve güleç yüzlü bir hava vardı. Çatık kaşlı, mistik, devamlı mahzun bir hava değil yâni... Latîfeci idi Peygamber SAS Efendimiz...

Aile meselesinden başka konuya geçmeden önce bir şeyi söylemek lâzım: İslâm'ın cinsel konularda son derece ma'kul, son derece güzel yaklaşımları var... Bir kere nikâh sünnet ve sevap; nikâhlı insanın sevabı artıyor. İnsanın ailesine getirdiği yiyecek, içecek bire yedi yüz misli mükâfatlandırılıyor. Yâni sevabı o kadar yüksek...

Sonra evlilik münasebetleri sevap... Cinsel münasebetin sevap olduğunu söylüyor bir keresinde Peygamber SAS... Şaşıyor ashab, diyorlar ki:

“–Yâ Rasûlallah! Biz nefsimizin, şehvetimizin arzusunu yerine getiriyoruz; bundan sevap mı oluyor?..”

“–Elbette! Öyle yapmasanız günahla onu sağlayacağınız için, bu sevaptır.” diye bildiriyor.

Son derece tabiata, fıtrata, yaratılışa uygun bir tavır var...

Bir hadis-i şerifi geçen akşam da söyledim: “Bir adamın eşi veya cariyesi olup da kırk gün yanına varmazsa veyahut yatağına davet etmezse, günahkâr olur.” diyor. Onun da cinsel arzuları vardır, tatmin olunsun mânâsına yâni... Bu

kadar böyle realist bir hal var...

Onun için İslâm toplumunda, ashab-ı kirâmın yaşantısında cinsel problem yok, cinsel suç yok... Çünkü, gayet iyi tatmin edilme müessesesi var ve sevap olduğu teşvik edilmiş. “Sizden biriniz cuma günü hanımıyla münasebette bulunup, kendisi yıkanıp onu da yıkandırmaktan aciz midir?” diyor. Hiç olmazsa haftada bir boy abdesti almayı teşvik edişi, toplumu rahatlatıyor. Toplumdaki bugünkü suçların çoğu cinsel konularda olduğu için, bunu deşarj ediyor.

Ama bunun yanında, yabancı, nâ-mahrem bir kadına bakmak dahi günah... Birinci bakış, yolda gidiyorsun, gözün takıldı; tamam, normal.. İkinci bakış suçtur. Gözler de zina eder, eller de zina eder. Gözün zinası yabancıya bakmaktır, elin zinası yabancıyı tutmaktır veya yabancıyla musafahadır.

Peygamber Efendimiz hanımlarla el sıkışmamıştır, musafaha etmemiştir. Bey’at ederken, onlarla el tutarak tokalaşmamıştır. Bunlar İslâm’ın bu konulardaki enteresan şeyleri...

Hazret-i Osman RA’ın yanına birisi geliyor, halife iken... Hazret-i Osman onun yüzüne bakıyor:

“—Senin gözlerinde zina izleri görüyorum!” diyor. Yanına gelen şahıs şöyle sarsılıyor, afallıyor ve kızarıyor:

“—Yâ emîre’l-mü’minîn! Yoksa peygamberlik kesilmedi de sende devam mı ediyor?” diyor.

Çünkü, bildi kendisinin durumun... Gelirken

yolda sokakta bir evin kapısından bakmış. İçerideki kadın yıkanıyormuş, açık saçıkmuş; ona bakmış. Hazret-i Osman'ın yanına geldiği zaman, Hazret-i Osman:

“—Senin gözünde zina izleri görüyorum!” diyor.

Yâni gözle zina oluyor. Bir insanın bir başka evin penceresinden veya kapısından bakması, o eve girmek gibi suçtur diyor Peygamber Efendimiz... Namusu koruyucu bu kadar da tedbir var yâni... Tabii hepsini hatırlayamıyorum, kısmen söylüyorum. Ama, dengeleme var... Evlilik sevap ama, öbür tarafta hiç bakmak bile yok...

Akrabaların arasındaki bağlara ve hukuka çok önem veriyor. Buna sıla-i rahim diyoruz biliyorsunuz. Yâni akrabaları ziyaret etmek, bir; sadece kuru ziyaret değil, gerekirse maddeten desteklemek, iki... Sıla-i rahimi sadece ziyaret diye anlamak doğru değil... Bu konudaki rivayetleri dikkatle incelersek, sıla-i rahimin biraz da maddî bakımdan destek olmak mânâsı taşıdığı anlaşılıyor.

Peygamber Efendimiz, sıla-i rahimin insanın ömrünü arttırdığını, beldeleri ma'mur hale getirdiğini beyan ediyor. Mânevî bakımdan günahları siliyor, insanın ömrünü uzatıyor, beldeleri ma'mur, şen hale getiriyor. Bunu teşvik ediyor.

Kendisi de öyle idi. Kendisiyle uzaktan yakından ilişkisi olan her insanla, ömrünün sonuna kadar en tatlı ilişkileri devam ettirmiştir. Hicret ederken yolda birisi bir şey sunmuş; o kadına her zaman hediye gönderiyor, geldiği zaman

iltifat ediyor, ziyaret ediyor... Medine'ye geldiği zaman Kuba köyünde biraz kalmışlar; her cumartesi günü Kuba köyüne giderdi. Mekâna ve şahıslara muazzam bir vefası var, hiç ihmal etmiyor.

k. Çok Şefkatli İdi

Sonra, müslümanların birbirleriyle kardeşliğine çok büyük teşviklerde bulunmuştur Peygamber Efendimiz... Kendisi de aynen öyle davranmıştır. Büyüklerin küçüklere, küçüklerin büyüklere karşı davranışlarını tanzim etmiştir.

Kendisi küçüklere karşı çok şefkatli davranırdı. Bir keresinde Hazret-i Hasan veya Hüseyin, birisi:

“—Dede, komşunun devesi var, o bindi. Bizim devemiz yok, o deveye biniyor, biz binemiyoruz!” diye sızıldanınca;

“—Gel, ben de seni omuzuma bindireyim!” diyor, omuzuna alıyor.

“—Ama onların devesi şöyle bağıırıyordu, böyle bağıırıyordu.” diyor.

Peygamber Efendimiz bir o tarafa bağıırıyor, bir bu tarafa bağıırıyor. “Oldu mu?” diye indiriyor.

Daha sonra, o dışarıya gitmiş; “Dedem beni omuzuna bindirdi, şöyle bağıırdı, böyle bağıırdı.” diye mahallede söylemiş. Camiye giderken çocuklar yolunu kesiyorlar, diyorlar ki:

“—Bizi de bindir omuzuna!..”

Peygamber Efendimiz yanındaki sahabesine diyor ki:

“—Git evden bir şeyler al gel!”

Çocukları memnun edecek. Gidiyorlar evden bir şeyler alıyorlar, çocuklara onları veriyor, gönüllerini hoş ediyor. Çocuklarla bile davranışı böyle...

Bir çocuk varmış, bir kuş tutmuş, o öldü diye ağlamış. Onun yanından geçerken; “Senin kuşçuğun ne oldu bakalım?” filân diye halini hatırını soruyor. Kendisinin davranışı böyle ve tavsiyesi bu tarzda...

İki müslüman birbiriyle dost olduğu zaman, kardeş olduğu zaman, —buna ahiret kardeşi demiş bizim dedelerimiz— Arş-ı A'lâ'nın gölgesi altında gölgeleneceğini ve çok büyük sevaplara nail olacağını bildiriyor.

Mahşer gününde —biliyorsunuz— insanlar mahşer yerinde toplanmış olacaklar ve hepsi çıplak olacak. Hazret-i Aişe Vâlidemiz diyor ki:

“—Yâ Rasûlallah, hep çıplak mı olacaklar?..”

Yâni hem izdihamlı, hem çıplak; olur mu?..

“—Yâ Aişe! O gün öyle bir korku ve telaş içinde olacak ki millet, birbirinin çıplaklığını düşünecek durumda olmayacak.”

Büyük izdiham, büyük ter içinde, büyük korkular içinde olacaklar. Ama bazı insanlar o gün, Arş-ı A'lâ'nın gölgesinde, yerden bizim yıldızlara baktığımız gibi yukarda, nurdan minberlere oturmuş, yüzleri nur, elbiseleri nur, koltukları nur... Ama bunlar peygamber değildir, şehid değildir.

“—Kimdir onlar yâ Rasûlallah?” diye soruyorlar.

Diyor ki:

(*Hümü'l-mütehâbbîne fi'llâh*) “Onlar birbirlerini Allah için seven kimselerdir.”

Teşvik ediyor. Bu gibi şeyler müslümanların birbirleriyle has kardeş olmasını teşvik eden haberlerdir. Kendisinin de davranışı bu tarzda...

I. Komşu Hakkı Önemli

Sonra, komşuluk âdâbına çok önem veriyor. Buyuruyor ki:⁸

---

⁸ Buhârî, *Sahîh*, c.V, s.2239, no:5669; Müslim, *Sahîh*, c.IV, s.2025, no:2625; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XII, s.360, no:13340; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

Müslim, *Sahîh*, c.IV, s.2025, no:2624; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.II, s.760, no:5151; Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.332, no:1942; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1211, no:3673;

Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.VI, s.187, no:25580; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.II, s.265, no:511; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.I, s.202, no:647; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.VIII, s.65, no:4590; İbn-i Ebî Şeybe, *Musanef*, c.V, s.220, no:25416; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.84, no:9562; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VI, s.275, no:12389; İshak ibn-i Râhaveyh, *Müsned*, c.III, s.1005, no:1745; ; İbnü'l-Ca'd, *Müsned*, c.I, s.396, no:2707; İbn-i Ebi'd-Dünyâ, *Mekârim-i Ahlâk*, c.I, s.101, no:320; Temmâmü'r-Râzî, *el-Fevâid*, c.II, s.190, no:1496; Hz. Aişe RA'dan.

Ebû Dâvud, *Sünen*, c.II, s.760, no:5152; Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.332, no:1943; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.III, s.38, no:2403; Bezzâr, *Müsned*, c.VI, s.371, no:2388; Dâra Kutnî, *İlel*, c.VIII, s.231, no:1538; Abdullah ibn-i Amr ibnü'l-As RA'dan.

Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.445, no:9744; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.II, s.265, no:512; İshak ibn-i Râhaveyh, *Müsned*, c.I, s.190, no:141; İbnü'l-Ca'd, *Müsned*, c.I, s.241, no:1586; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.III, s.81, no:624; Dâra Kutnî, *İlel*, c.VIII, s.230, no:1538; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XVII, s.109; Ebû Hüreyre RA'dan.

Taberânî, *Müsnedü's-Şâmiyyîn*, c.VIII, s.822; Ebû Ümâme RA'dan. *Mecmaü'z-Zevâid*, c.VIII, s.302, no:13541, 13542; *Kenzü'l-Ummâl*, c.IX, s.86, no:24878; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.1212, no:2215.

مَا زَالَ جِبْرِيلُ يُوصِّينِي بِالْجَارِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيُورَثُهُ

(م. د. ت. حم. ق. عن ابن عمر؛ حم. ق. عن عائشة)

RE. 375/1 (*Mâ zâle cibrîl, yûsînî bi'l-câr, hattâ zanentü ennehû seyüverrisehû*) “Cebrâil AS bana geldi geldi, komşuluk üzerinde o kadar durdu, o kadar söyledi ki; Allah komşuyu komşuya varis kılacak, mirasını komşuya bıraktıracak sandım.” diyor.

Komşuluk üç kademedede oluyor:

1. Komşuysa, ona karşı komşuluk vazifelerini yapacaksınız.

“Komşunuzun binasından kendi binanızı daha yüksek yapıp, onun havasını ve rüzgârını engellemeyin!” diyor. Onu kollayacak ve binalar eşit olacak. Birisi yukarıda, ötekisi aşağıda; onu istemiyor. Yediğinden, pişirdiğinden, kokusu yayılan şeyden komşuya verilmesini söylüyor.

2. Komşu müslümansa; hem komşuluk hakkı var, hem müslüman kardeşliği hakkı var...

3. Bir de akraba ise; hem müslüman olduğu için, hem komşu olduğu için, hem de akraba olduğu için takviyeli hakları var... Artık onların birbirleriyle ne kadar güzel geçinmesi gerektiği ortaya çıkıyor.

Bunlarla ilgili kendisinin pek çok tavsiyeleri ve davranışları var...

m. Ticaret Hayatı

Sonra, ticârî hayatta Rasûlullah SAS'ın önemli tavsiyeleri var... Ticareti bir kere teşvik ediyor, çok methediyor. Doğru sözlü, güvenilir bir tüccarın, Arş-ı A'lâ'nın gölgesinde gölgeleneceğini söylüyor. Hani, birbirini Allah için dost edinen kimseler gibi...

Onun için bizim eski alimlerimiz, büyüklerimiz ticarete özellikle girmişlerdir. İmam-ı Azam aynı zamanda tüccardır. İmam-ı Azam'ın tüccar olması para aşkından değil, ticaret de sevap olduğundan...

Peygamber SAS Efendimiz:

“—Başka bir yerden bu beldenin ihtiyacı olan malları getirmek sevaptır.” diye bildiriyor.

Adam para kazanıyor ama, bir taraftan da bir sosyal görev gördüğü için, ticareti çok methediyor Peygamber Efendimiz; teşvik ediyor.

Patron ve işçi münasebetlerinde patronu frenliyor, işçiyi öğütüyor. Genel tavsiyesi şu: “İşçinin alnının teri kurumadan iş ücretini veriniz!” buyuruyor. “Ücreti işe almadan, çalıştırmağa başlamadan önce beyan ediniz!” buyuruyor. Sonradan, “Ben sana şu kadar veriyorum, git!” tarzında veya vermemek tarzında değil... Bunları gayet güzel tanzim ediyor.

Ticaretin hangi usüllerle olacağına dair tavsiyeleri var... Bir hadis-i şerif var, arkadaşlarımız onu basmıştı; şöyle bir tüccarın kazancı muhteremdir diye şartlarını bildiriyor,

iyi bir ticaretin nasıl olacağını tanzim ediyor.

Kendisi çarşı pazar yerine girmiştir. Bir belediye başkanı gibi,

oralarda emirlerde bulunmuştur. Bir keresinde bir çuvalın başına geldi, elini soktu mala, çevirdi; altı ıslak, üstü kuru... Üstü düzenlenmiş, altı kötü... Buyurdu ki:⁹

مَنْ غَشَّنَا فَلَيْسَ مِنَّا

(م. عن أبي هريرة)

(*Men gaşşenâ feleyse minnâ*) “Kim böyle aldatırsa, bizden değildir.” dedi. “Böyle yapmayın!” dedi.

---

⁹ Müslim, *Sahîh*, c.I, s.266, no:146; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.417, no:9385; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XI, s.270, no:4905; Hâkim, *Müstedrek*, c.II, s.11, no:2155; Taberânî, *Mu’cemü’l-Evsat*, c.VIII, s.189, no:8360; Beyhakî, *Şuabü’l- İman*, c.IV, s.332, no:5305; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.411, no:8125; Kudâî, *Müsnedü’ş-Şihâb*, c.I, s.228, no:352; Ebû Hüreyre RA’dan.

İbn-i Mâce, *Sünen*, c.VI, s.477, no:2216; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.424, no:721; Kudâî, *Müsnedü’ş-Şihâb*, c.I, s.229, no:353; Ebû Hamrâ RA’dan.

Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.50, no:5113; Taberânî, *Mu’cemü’l-Evsat*, c.III, s.63, no:2490; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.253, no:5971; Dârimî, *Sünen*, c.II, s.323, no:2541; Abdullah ibn-i Ömer RA’dan.

Taberânî, *Mu’cemü’l-Kebîr*, c.X, s.138, no:10234; Kudâî, *Müsnedü’ş-Şihâb*, c.I, s.229, no:354; Abdullah ibn-i Mes’ud RA’dan.

Taberânî, *Mu’cemü’l-Kebîr*, c.XI, s.221, no:11553; Abdullah ibn-i Abbas RA’dan.

Taberânî, *Mu’cemü’l-Evsat*, c.IV, s.123, no:3773; Enes ibn-i Mâlik RA’dan. Taberânî, *Mu’cemü’l-Evsat*, c.IV, s.281, no:4203; Berâ ibn-i Âzib RA’dan. Taberânî, *Mu’cemü’l-Evsat*, c.IV, s.293, no:4238; Ebû Mûsâ el-Eş’arî RA’dan. *Kenzü’l-Ummâl*, c.IV, s.60, no:9503; *Câmiü’l-Ehâdîs*, c.XXI, s.91, no:23032.

Ticaretin, tartının düzgün olmasıyla ilgili sûre bile var... Ayet değil sûre var; Mutaffifîn Sûresi...

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ
يَسْتَوْفُونَ وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ إِلَّا
يَظُنُّ أُولَئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ

(المطففين: ۱-۵)

(*Veylün li'l-mutaffifîn. Ellezîne ize'ktâlü ale'n-nâsi yestevfûn. Ve izâ kâlûhüm ev vezenûhüm yuhsirûn.*) [İnsanlardan alırken ölçüp tarttıklarında tam, onlara vermek için ölçüp tarttıklarında ise noksan yapan hilekârlara yazıklar olsun! (*Elâ yezunnü ülâike ennehüm meb'ûsûn. Li-yevmîn azîm.*) Onlar düşünmezler mi ki, büyük bir günde hesap vermek için diriltileceklerdir.] (Mutaffifîn, 83/1-5)

Hollanda'da bir hoca arkadaş bizzat görmüş, o anlattı. Bu tartı meselesinde hatırıma geldiği için nakledeyim:

“—Hocam, ölmek üzere olan bir hastamız var, lütfen yetiş; aman, imdât!” demişler.

“Beni gece üçte aldılar, hastanın başına götürdüler. Hasta kendinden geçmiş can çekişiyor, hırıltı içinde... Ben de yavaş yavaş;

‘—*Lâ ilâhe illa'llah... Lâ ilâhe illa'llah... Eşhedü en lâ ilâhe illa'llah...*’ diye diye kelime-i tevhid, kelime-i şهادet telkin etmeğe çalışıyorum. Hasta bir ara dedi ki:

‘—Ne zorluyorsun beni? Görmüyor musun, terazinin topuzunu boğazıma sokup sokup çıkartıyorlar!’ dedi, ondan sonra da öldü.”

Hanımına sormuş: “—Bu ne haldir?..”

“—Hocaefendi sorma! Bizim herif bakkaldı. İki terazi kullanırdı; bir alımları yaptığı terazi, ikincisi satışları yaptığı terazi... Alırken eksik gösterirdi, satarken fazla gösterirdi.” demiş.

Alırken ağır olduğu halde hafif gösteriyormuş. Sattığı şeyi de, meselâ 1 kg. diye tarttığı şey aslında 800 gr. geliyormuş. Böylece iki terazi kullanmakla halkı aldatıyor.

“—Ama vefatı da vallâhi böyle oldu; gözlerimle gördüm, kulaklarımla duydum.” diyor.

İslâm bunu gayet güzel bir şekilde ortaya koyuyor, bunun kanunlarını ortaya koyuyor. Peygamber SAS Medine’ye hicret ettiği zaman bu işleri tanzim eden, sosyal işleri tanzim eden uzun maddeler sıralamıştır. Hattâ “*Medine’de İslâm’ın İlk Anayasası*” deniliyor, okumuşsunuzdur.

n. Zulme Razi Olmazdı

İctimâî tavsiyeleri var Peygamber SAS Efendimiz’in... Meselâ, her evin sahibinin evinin önünü temizlemesi, hadis-i şeriftendir, Efendimiz’in tavsiyesidir. Toplum içindeki fakirlere zenginlerin Allah rızası için yardım etmesi, en önemli emirlerinden biridir. Bu zekâttır. Fakirlere, yetimlere, dullara yardım etmek toplumun görevidir, yöneticilerin görevidir.

Kendisinin dünyaya değer vermediğini anlattık. Sonra, tabii Rasûlüllah Efendimiz'in ahlâkını söylerken bir hususu açıkça belirtmemiz lâzım: Rasûlüllah Efendimiz öyle kuzu kuzu bir insan değil... Hani böyle hep yumuşak, hep yumuşak bir insan değil; sertlediği zamanlar var... Savaşta meselâ, en önde gidiyor, düşmandan hiç korkmuyor. Birisi kendisiyle güreşmiş, küt devirmiş. Olmadı bir daha, olmadı bir daha... Rasûlüllah gücü kuvveti yerinde ve cesur bir insan...

Biliyorsunuz, Peygamber Efendimiz'den önce Mekke'de ahlâk çok bozuk olduğu sırada, artık Mekke ahalisi de üzülmüşler bu duruma... İki şahıs kafa kafaya vermiş, bir anlaşma yapmışlar, demişler ki:

“—Mekke'de haksızlık olursa, biz nüfuzumuzu kullanarak bu haksızlığı engelleyelim!”

Başkaları da katılmış, bu bir antlaşma olmuş: *Hilfu'l-Fudul* antlaşması... Çalışmış bu antlaşma... Nasıl çalışmış?.. Haksızlığa uğrayan kimseler, şöyle bir haksızlık oldu diye buna müracaat etmişler. Onlar da haklarını alıvermişler.

Bir keresinde civar kabilelerden birisinden hanımı ile beraber bir bedevi geliyor. İşte mal satacak Mekke'de... Hanımı güzelmiş. Mekke'nin haylaz edepsiz eşrafından birisi, bir hile ile kadını kapıp kaçırıyor evine... Adam ne yapacağını şaşırıyor. Diyorlar ki:

“—Sen bunu en iyisi Hilfu'l-Fudul sahiplerine git, söyle!”

Gidiyor, söylüyor:

“—Hanımımı yanımdan aldı filânca herif!” diyor.

Kılıçları çekip gidiyorlar adamın kapısına, zorla kapısını açtırıp, bu haksızlığı engelliyorlar.

Peygamber Efendimiz diyor ki:

“—Ben de onlara yetişseydim, onlara katılırdım.” Efendimiz’in sosyal asayiş vs. bakımından anlayışı bu...

Tabii, İslâm Alemi’nin hudutlarında nöbet tutmanın ne kadar sevaplı olduğuna dair çok hadis-i şerifler var... Buna *ribat* veyahut *murabata* diyoruz; hudutlarda bekçilik yapmak... Bir de düşmanla çarpışmak hakkında pek çok ayetler ve hadisler var... Buna da *mücahede* veya *cihad* adını veriyoruz.

Devlet reisinin veya çeşitli yönetim kademelelerinde reis durumunda bulunan insanlarla ilgili pek çok uygulamaları ve tavsiyeleri var Peygamber SAS Efendimiz’in... Tebaa durumunda olanlara tavsiyeleri var, yönetici durumunda olanlara tavsiyeleri var... Tebaaya tavsiyesi yöneticiye itaat... Yöneticiye tavsiyesi, Allah’ın emirlerine uygun davranması...

o. Kur’an Bilgisi Önemli

Bütün seferlere, seyahatlere birilerini gönderdiği zaman, birisini başkan seçiyor, emir seçiyor. Bir keresinde enteresan bir durum: Diyelim ki elli kişi, yüz kişi bir sefere gönderecek; hepsini önünden geçiriyor, konuşuyor, kontrol ediyor. Halini hatırını soruyor, Kur’an-ı Kerim bilgisini

soruyor. Nihayet bir genç geliyor karşısına...

“—Sen anlat bakalım neyin nesisin? Ne kadar biliyorsun Kur’an-ı Kerim’den?” filân diye soruyor.

“—Yâ Rasûlallah! Ben şunları şunları bilirim, bir de Bakara Sûresi’ni ezbere bilirim!” diyor.

Bakara Sûresi, biliyorsunuz 286 ayet, iki buçuk cüz, elli sayfa kadar bir büyükçe sûredir. Onu ezbere biliyorum deyince:

“—Bakara Sûresi’ni ezbere biliyor musun?” diye tekrar sordu.

“—Biliyorum!” dedi.

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz buyurdu ki:¹⁰

إِذْهَبْ فَأَنْتَ أَمِيرُهُمْ

(ت. خز. حب. ك. ن. عن أبي هريرة)

(*İzheb feente emîruhüm*) “Git, bu grubun komutanı sensin!” dedi, onu başkan yaptı. Genç olduğu halde, Bakara Sûresi’ni bildiği için, daha çok sûre bildiği için, ötekilere reis oluyor. Yâni bir yerde başkan kim olacak? Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:¹¹

¹⁰ Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.156, no:2876; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.III, s.5, no:1509; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.V, s.499, no:2126; Hâkim, *Müstedrek*, c.I, s.611, no:1622; Neseî, *Sünenü’l-Kübrâ*, c.V, s.227, no:8749; İbn-i Adiy, *Kâmil fi’d-Duafâ*, c.V, s.46, no:1216; Ebû Hüreyre RA’dan.

¹¹ Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.445, no:8577; Deylemî, *Müsnedü’l-Firdevs*, c.I, s.265, no:1027; Ebû Hüreyre RA’dan. *Kenzü’l-Ummâl*, c.VI, s.706, no:17501; *Mecmaü’z-Zevâid*, c.II, s.206, no:2322; *Câmiü’l-Ehâdîs*, c.III, s.223, no:2091.

إِذَا سَافَرْتُمْ فَلْيُؤَمِّمَكُمُ أَقْرَبُكُمْ وَإِنْ كَانَ أَصْغَرَكُمْ
سِنًا وَإِذَا أَمَّكُمْ فَهُوَ أَمِيرُكُمْ

(البزار، والديلمي عن أبي هريرة)

RE. 49/11 (*İzâ sâfertüm felyeümmeküm akraüküm*) “Siz bir sefere çıktığınızda Kur’an’ı en güzel okuyunuz, Kur’an’ı en çok bileniniz size imam olsun; (*ve in kâne asgaraküm sinnen*) yaşça en küçüğünüz de olsa... (*Ve izâ emmeküm fehüve emîruküm*) İmam olunca da artık o sizin emirinizdir.” buyuruyor. Yâni, “Kur’an-ı Kerim’i en iyi bilen, İslâmî bilgisi kuvvetli olan insan başkan olacak!” diye bildiriyor. Biz de onun için, radyo yayın şirketimizin adını *Akra* koyduk; Kur’an-ı en iyi bilen mânâsına... Bir taraftan *Ak-Radyo*’nın kısaltılmışı gibi, bir taraftan da asıl amacımız, Kur’an-ı Kerim’i en iyi okuyan kimse gibi bir mânâ düşündük. Bir keresinde birisini emir tayin etti bir topluluğun başına;

“—Tamam, sen bunların komutanısın!” dedi başka bir seferde.

Sonra seyahatte birtakım ihtilaflar olmuş; insanlık hali, dinlememişler komutanı... Komutan da kızmış;

“—Odun toplayın!” diyor.

Çalı çırpı topluyorlar.

“—Ateş yakın!” diyor; yakıyorlar.

“—Girin içine!..” diyor, emire itaat edilecek diye bir kaide olduğundan...

Diyorlar ki:

“–Girmeyiz ve bunu Rasûlüllah’a söyleyeceğiz! Sen böyle dedin, bu bizim kafamıza takıldı.”

Gelince söylüyorlar. Diyor ki Peygamber Efendimiz:

“–Girseydiniz cehenneme giderdiniz! İtaat ancak ma’ruftadır, iyi şeylerdedir; gûnahta itaat olmaz!” buyuruyor.

r. Güzel Ahlâk Nedir?

Şimdi Rasûlüllah SAS Efendimiz’in ahlâkına ve bize öğrettiği şeylere bakacak olursak, tepeden bakıp genel hükümler çıkartmamız gerekirse, şunu görüyoruz: Rasûlüllah SAS Efendimiz, meseleleri bir bütün olarak çok güzel buyuruyor ve o bütünün her tarafını dengeli bir şekilde tatmin edecek hüküm koyuyor. Hiçbir kimseye haddinden fazla salâhiyet vermiyor, hiç bir kimseyi de ezdirtmeyecek tedbirler alıyor. İnsânî ilişkilerin her çeşidini gayet güzel bir şekilde tanzim ediyor. Kendisi de bunu kendi hayatında bize nümûne olarak, gayet güzel bir tarzda gösteriyor.

Peygamber SAS Efendimiz’in ahlâkının genel vasıflarını toparlamak gerekirse, Peygamber SAS Efendimiz şöyle anlatıyor: “Güzel ahlâk hasbî olacak, yâni karşılıksız olacak ve Allah rızası için olacak.”

Bir hadis-i şerifte soruyorlar, “Güzel huy nedir yâ Rasûlallah?” diye... Diyor ki:¹²

¹² Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.I, s.329, no:236; İbn-i Adiy, *Kâmil fi’dDuafâ*, c.V, s.334; Enes ibn-i Mâlik RA’dan.

مَكَارِمُ أَخْلَاقٍ عِنْدَ اللَّهِ ثَلَاثَةٌ تَعْفُو عَمَّنْ ظَلَمَكَ

وَتُعْطِي مَنْ حَرَمَكَ وَتَصِلُ مَنْ قَطَعَكَ

(خط. عد. عن أنس)

(*Mekârimü ahlâkı inda'llâhi selâsetün*) “Allah indinde mekârim-i ahlâk üçtür:

1. (*Ta'fû ammen zalemeke*) Sana zulmedeni affetmendir.
2. (*Ve tu'tî men haramake*) Sana vermeyen, senden esirgeyen, seni mahrum bırakan insana; senin eline fırsat geçtiği zaman vermendir. Vermeyene vermendir.
3. (*Ve tasilü men kataake*) Seninle alâkayı kesen kimseye senin gitmen, alâkayı kesmemendir. Gelmeyene gitmendir.”

Buradan güzel huyun, yapılan bir iyiliğe mukabele tarzında olmayıp, kötülük yapılsa bile iyilik yapmak olduğu anlaşılıyor. Güzel huyun hasbîliği diyoruz biz buna... Yâni hasbeten

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.40, no:5239; RE. 394/4; *Câmiü'l-Ehâdis*, c.XI, s.499, no:11291.

Muhtelif lafızlarla: Hâkim, *Müstedrek*, c.II, s.563, no:3912; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.I, s.279, no:909; İbn-i Ebi'd-Dünyâ, *Mekârim-i Ahlâk*, c.I, s.23, no:21; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.X, s.235, no:20881; İbn-i Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, c.III, s.83, no:297; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.III, s.277; Ebû Hüreyre RA'dan.

Hâkim, *Müstedrek*, c.IV, s.178, no:7285; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XVII, s.269, no:739; İbn-i Ebi'd-Dünyâ, *Mekârim-i Ahlâk*, c.I, s.22, no:19; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VI, s.222, no:7959; Ukbe ibn-i Amir RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.V, s.364, no:5567; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VI, s.221, no:7956; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.X, s.235, no:20880; Hz. Ali RA'dan.

lillâh, sırf Allah'tan sevap bekleyerek yapılıyor. Yoksa, "O adam bana iyilik yaptı da, ben de ona iyilik yapıyorum." diye değil, kötülük yapsa bile insanın iyilik yapması gerekiyor. Bu bir...

Bir de, Peygamber SAS Efendimiz bir hadis-i şerifinde buyuruyor ki:

"Musîbetin, insana gelen hastalık veya üzücü bir olayın da, Allah'ın bir ikramı olduğunu anlamayan gerçek mü'min değildir."

Yâni Peygamber Efendimiz'in olaylara bakışı, bizim baktığımız gibi değil... Hastalık gelmiş; bu da Allah'ın bir kaderi, buna sabredince sevap kazanacak... Bir musîbet gelmiş; o da Allah'ın bir kaderi...

Allah-u Teâlâ Hazretleri bizleri de Peygamber SAS Efendimiz'in ahlâkıyla ahlâklanmaya muvaffak eylesin... Hem aile hayatında, hem akrabalarımızla münasebetlerimizde, hem diğer müslüman kardeşlerimizle ilişkilerimizde, komşularımızla ilişkilerimizde; hem ticaretimizde, hem ictimâî hayatımızda, iş hayatımızda bu kaidelere uygun hareket etmemizi, Allah-u Teâlâ Hazretleri bizlere nasib eylesin...

Böylece rızasını kazanmayı, hem dünyada mutlu olmayı, mutlu bir düzen kurmayı, mutlu bir toplum meydana getirmeyi; hem de ahirette sevap kazanmış olarak varıp, Allah'ın rızasına erip, cennetiyle cemâliyle müşerref olmayı cümlenize, cümlemize nasib eylesin...

Allah hepinizden razı olsun...

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu/llâhi ve berekâtüh!..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN
24. 10. 1995 - Hannover / ALMANYA

[Bütün KONFERANSLARA](#)
[PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

